БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

36-хи жэлээ гарана

№ 260 (9092)
НОЯБРИИН 4
СРЕДА
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

Ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын политика, эб найрамдал, арадуудай аюулгүй байдал сахиха ба батадхаха, бүхы оронуудай хоорондын экономическа ба культурна холбоо барисаае хүгжөөхэ политика болоһон Советскэ Союзай ленинскэ гадаадын политика мандаха болтогой!

(КПСС-эй ЦК-гэй гаргаһан Уряануудһаа)

Арадай театр

...эн түрын шухала удхашанар... асуудалнуудые шиидхэхынгээ ...гаар КПСС-эй XXI съезд ис...ын хүгжэлтэдэ, тусхайлан ...л, уран һайханай бүлгэмүү... ...шанхи хүгжэлтэдэ анхара...ээр хандуулһан байна. Ара... театрнууд болон культурын ...ситедүүдые олоор эмхидхэ... ...гэжэ ажалшадай эдэбхи үүс...жэхэ зорилго тэндэ табиг...эн.

...доторнай мэргэжэлтэ театр... олон байбашье һаа, томо го... болон хүдэлмэришэнэй тос...ай ажалшадые тэдэнэрэй хү... ...гажа шадахагүй байһаниинь ...э. Мэргэжэл түгэс артист...ар бүридүүлэгдэһэн, зүжэг ...бүри харуулдаг театрнуудай ...өө дуталдадаг дээрэһээ са...тельнэ искусствын нэгэ фор... болохо—арадай театрнууд ...адые коммунистическэ ёһоор ...жүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ ...эй.

...дотороо коммунистическэ ...тво байгуулхадаа ажалай ...шаг баатаршалга харуулжа ...арад зонойманай ажабай...ара, жэл үнгэрхэ бүри һай... ...культурна эрилтэнь улам ...нэ.

...элмэриин үдэрэй богони, ...сагай ехэ боложо байһан ...үедэ хүнүүд ном уншаад лэ, ...зүжэг хараад лэ һуунгүй, ...айханай творчестводо хабаа...ка, өөһэд өөһэдынгөө хүсэ, ...рние туршажа үзэхээ, оюун ...элирүүлхые хүсэнэ. Тиимэ...нэр ажалайнгаа һүүлээр ...айханай кружогуудта ябажа, ...багша, һаалишан, хонишон ...тэ гол мэргэжэлһээ гадуур ...дээрэ хоёрдохи мэргэжэлтэй ...

...орон доторнай арадай ...уд хаа хаанагүй нээгдэжэ ...ай. Арадай творчествын 100 ...Россин Федерацида байгуул...э РСФСР-эй Культурын ми...тво шиидхэһэн юм. Тиимэ...агай эрхэ байдал хараадаа ...дань мэргэжэлтэй театргүй ...шэнэ городууд, аймагай то...үүдтэ арадай театрнуудые ...таарамжатай.

...ческо хүдэлмэриин ехэхэн ...ршэлтэй, харагшадтаа хүн...түйсэдхэгшэдые хүмүүжүүл... ...драмын кружогууд арадай ...н үндэһэ һууринь болоно. ...нск городой Культурын бай... ...драмын кружок хори гаран ...хүдэлхэ зуураа, олон хуби... ...гаран ехэ зүжэг, хэдэн ар...богонихон зүжэгүүдые таби...ууур мэдээжэ болонхой. Энэ ...эй коллективтэ арадай теат...ндэтэ нэрэ зэргэ республика ...эгээн түрүүшынхеэ олгог...

...й республикада арадай ...үдые байгуулха арга болом...үрэн бии. Паровозо-вагонно ...й хүдэлмэрилэгшэд Культу... ...ордоной дэргэдэхи драмын ...ые манай театр гэжэ омо...нэрлэдэг. Мүн Гусиноозёрск ...й Культурын ордоной дра...мын кружок Шкваркинай «Хүнэй үхибүүн», Лавреневой «Разлом» гэхэ мэтэ зүжэгүүдые һүүлэй үедэ табиһан байха юм. Улан-Удын түмэр замайхидай клубай коллектив Афиногеновэй «Машенька» гэжэ зүжэг бэлдэжэ байна.

Имагтал городуудта бэшэ, харин хүдөө нютагуудташье олон акттай зүжэгүүд табигдана. Сэлэнгын, Курумканай, Баргажанай аймагуудай, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудай клубуудта Шагжинай «Будамшуу», «Түрүүшын жэл» гэхэ мэтэ зүжэгүүд һүүлэй үедэ харуулагдаа.

Красноярска хизаарай бүлэг колхозууд Минусинскын театрые хамтынгаа тэдхэмжэдэ абаад, шэнэ ёһоной колхоз хоорондын театр эмхидхээ. Театрын гаргашада 350—400 мянган түхэриг жэл бүри колхозууд үгэжэ байдаг юм.

Энэ тон һонирхолтой, халан абамаар үүсхэл. Манай Кударын аймагай колхозууд дуу, хатарай колхоз хоорондын ансамбль эмхидхэхэеэ бэлдэжэ байна. Энэ ансамблиие тэдхэхэ хэрэгтэ аймагай колхозууд олзо доходойнгоо хоёр процент зорюулха юм ха. Мүн Курумканай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз арадай театр нээхэнь. Театрынгаа гаргашые колхоз гансаараа даажа абаха болоно.

Иимэ шэнэ театр, ансамбльнуудай эмхидхэгдэжэ, драмын кружогуудай үргэдэжэ байхада, тэдэниие хүтэлбэрилхэ мэргэжэлтэдээр хангаха асуудал табигдана. Улан-Удын хүгжэмэй училищи, Кяхтын культурно-гэгээрэлэй һургуули иимэ мэргэжэлтэдые үшөөл үсөөнөөр бэлэдхэнэ, тэдэнь хүдэлмэриин дүршэл багатай, бэлэдхэл муутай байна. Кружогуудые хүтэлбэрилэгшэдэй эдэбхи, үүсхэлгүйгөөр хүдэлһэнһөө боложо, Бабушкин городой, сэмбын фабрикын, мяханай комбинадай Культурын байшангуудай драмын кружогууд биратайгаар хүдэлнэгүй, олон акттай зүжэгүүдые табинагүй. Тиимэһээ хоорой, оркестрын хүтэлбэрилэгшэдые бэлэдхэхэ хэдэн һарын курса эмхидхэхэ шухала. Драмын кружогуудые хүтэлбэрилдэг хүнүүдые театрнуудай дэргэдэ һургахада мүн лэ болохо.

Арадай театрнууд, драмын кружогуудай олошорхо бүринь тэндэ табигдаха, мүнөө сагай темээр бэшэгдэһэн пьесэнүүдэй олоор хэрэгтэй болохонь элитэ. Республикын уран зохёолшод энээниие анхаралдаа абажа, удха түгэлдэр пьесэнүүдые зохёохо болоно. Мүн Улан-Удын театрнууд арадай, хүдэлмэришэдэй театрнуудые, драмын томо кружогуудые шефтээ абажа, зүбшэл, заабари үгэжэ байбалнь ехэ һайн һэн.

Арадай театрнуудые эмхидхэлгэдэ, саашанхи хүдэлмэридэнь партийна, комсомолой, советскэ, профсоюзай органууд, театрнуудай хүдэлмэрилэгшэд, арадай творчествын республикын Байшан, Бурядай АССР-эй Культурын министерство саг үргэлжэ туһалжа, анхаралаа хандуулжа байха зэргэтэй.

Советскэ правительствын гадаадын политикые совет арад, тэрэ тоодо манай республикын ажалшад һайшаан дэмжэнэ

Сэсэн мэргэн политика

Совет оронойнгоо эб найрамдалай сэсэн мэргэн гадаадын политика тухай СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые радиогоор шагнахадаа, мүн газетэнүүдтэшье уншахадаа, үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, Агуухэ Эхэ ороноороо омогорхон баясанабди.

Хэнэйшье мэдэһээр манай Советскэ правительство бүхы арадуудай хоорондохи хани барисаа, харилсаа холбоое улам бэхижүүлхэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал байгуулхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэдэг гээшэ.

Никита Сергеевич Хрущев эб найрамдалда, жаргалта байдалда дуратай, һайн һайхан сэдьхэлтэй хүн бүхэнэй һанажа ябаһан һанал бодолые тон тодоор хэлээ. Гэгээн гэрэлтэ һайхан коммунизм байгуулжа байһан Совет арадта дайн сэрэг, зэбсэгжэлгэ огто хэрэггүй ха юм. Тиимэһээ хүн түрэлтэниие дайн сэрэгэй аюулһаа аршалан хамгаалха, буу зэбсэг бүхы дээрэнь, хүсэдөөр хуряаха гэһэн Советскэ правительствын дурадхалые хүдэлмэришэн, колхозник, интеллигент бүхэн үнэн зүрхэнһөө һайшаана бшуу. Тиигэжэ мүнөө «хүйтэн дайгаар» жүрөөдэгшэд үшөө дахин хамараа сохюулба гээшэ.

Советскэ Армиин солдадууд ябаһан бидэнэр мүнөө амгалан ажал дээрээ амжалта туйлажа, автомашинаяа улам һайнаар жолоодон, парти, правительствынгаа эб найрамдалай политикые бэхижүүлэлсэхэ байһандаа баяртайбди. Эдэ үдэрнүүдтэ колхозойнгоо шэнээр баригдаһан клубта городһоо хиргиисэ шэрэхэдээ даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, 300 шахуу километр газарта сүүдхэдээ нэгэ эрьесэ хэнэбди. Мүн артельнайшье хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэнхэй.

Ц-Д. Санжаев, Д. Коноваленко,
Хэжэнгын Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой жолоошод.

Манай зорилго иимэ

Коммунистическэ парти, Советскэ правительство арад зонойнгоо ажаһуудал, соёл культурые дээшэлүүлхын түлөө саг үргэлжэ оролдожо байна. Һаяхан дүүрэһэн СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси дээрэ ажалшадай ажаһуудалай болон культурна эрилтые хангаха хэрэгтэ 250 миллиард шахуу түхэриг мүнгэн һомологдобо.

Би паровозо-вагонно заводто олохон жэлдэ хүдэлнэб. Совет засагай үедэ байгуулагдаһан заводоймнай хүдэлмэришэдэй городок, тосхон жэлһээ жэлдэ гоё һайхан болоно. Олон дабхар шэнэ гэрнүүд, һургуули, кинотеатр, магазинууд олоор баригдана. Үйлсэнүүднай асфальтаар хушагдана, набшаһата модод олоор һуулгагдана. Хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулинуудта хүбүүд олоороо һурана.

Түүхэтэ долоон жэлэй түсэбые уридшалан дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байһан манай заводой олон мянган хүдэлмэришэд СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин тогтоолые һайшаан дэмжэнэ. Манда дайн сэрэг хэрэггүй. Эб найрамдалай түлөө эрид шууд тэмсэжэ, коммунизм байгуулха хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулха гээшэ манай эгээл һайн һайхан зорилго болоно.

Д. Дармаев, ПВЗ-гэй түмэр харуулдагша.

Советскэ мэдээжэ скульптор Е. Бучетичын «Эритэ мэсэеэ эбдэжэ анзаһа зэбсэг бүтээе» гэһэн хүдэлмэри. Буу зэбсэг бүхы дээрэнь хуряахые ООН-эй, дэлхэйн бүхы оронуудай эрмэлзэжэ байһанай тэмдэг болгон энэ хүдэлмэриие Нэгэдэмэл Нацануудай Организацида бэлэг болгон үгэхэ гэһэн шиидхэбэри Советскэ Союзай правительство гаргаһан байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Бүгэдөөрөө һайшаанабди

Эхэ оронойманай Верховно Соведэй гурбадахи сесси советскэ хүнүүдэй ажабайдалда политическэ ехэ удхашанартай хэрэг болобо. Энэ сесси дээрэ СССР-эй, мүн Союзна республиканuудай гүрэнэй бюджет баталагдаһан байна.

Жэл ерэхэ бүри манай правительствын арад зонойнгоо энхэ байдалые һайжаруулха хэрэгтэ ехэ анхарал оролдолго гаргажа байһаниие баталан абтаһан гүрэнэй бюджет гэршэлэн харуулна. Коммунальна ажахын гэр байрануудые барилгада, пенси түлэлгэ болон арадай ажахын һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ бүри ехэ мүнгэн һомологдобо.

Сесси дээрэ КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи Секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой уласхоорондын байдалаар хэһэн элидхэлые оронойманай бүхы хүн зон һайшаан дэмжэбэ. Тэрэ тоодо «Механлит» заводой хүдэлмэришэд бүхы дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал байгуулха тушаа Н. С .Хрущевой элидхэл соо хэлэгдэһэн дурадхалнуудые бүрин һайшаана.

Заводоймнай хүдэлмэришэд оронойнгоо Верховно Соведэй гурбадахи сессиин тогтоолдо харюу болгон, долоон жэлэйнгээ даалгабари дүүргэхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлжэ байна. Би тус заводто технологоор хүдэлмэрилхэ зуураа, КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, үйлэдбэридөө техническэ дэбжэлтэ туйлахын түлөө тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсанаб.

В. Кулаков,
«Механлит» заводой технолог.

Кударын, Прибайкалиин аймагууд хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэбэ

Агуухэ Октябриин 42 жэлэй алдарта ойн һайндэрые угтуулан, мүн партиин ЦК-гэй ээлжээтэ Пленумэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, Кударын аймагай колхозууд гүрэндэ мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэб 104 процент, үндэгэ—129 процент, орооһо таряа—146, хартаабха—124, огородой эдеэ—142 процент дүүргэбэ. Эндэхид түсэбһөө гадуур 500 центнер мяха худалдаа. Тиихэдэ нёдондонойхидо орходоо 1500 центнерээр ехэ мяхан худалдагдаа. Аймагай «Дружба» артель түсэбһөө үлүүлэн 460 центнер, Ждановай нэрэмжэтэ колхоз 140 центнер мяха тушааһан, худалдаһан байна.

Эндэхид эдэ үдэрнүүдтэ адууһа малайнгаа үбэлжэлгые жэшээтэ һайнаар эмхидхэжэ, ашаг шэмыень улам дээшэлүүлээд, хүдөө ажахын продуктнуудые түсэбһөө гадуур бүри ехээр тушааха, худалдахын түлөө тэмсэнэ.

* * *

Прибайкалиин аймагай хүдөө ажалшад, малшад ноябриин 1-нэй мэдээгээр гүрэндэ мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид 105,1 процент, һү—115,7 процент, үндэгэ—103,4 процент, орооһо таряа —131,2 процент, хартаабха—120,4 процент дүүргээ.

Долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ нёдондонойхидо орходоо 294 центнерээр ехэ мяхан, 3123 центнерээр ехэ һүн, мүн үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 78 мянга 143 үндэгэн олоор, 7188 центнер орооһо таряан ехээр тушаагдаа, худалдагдаа юм.

Бэлэдхэл һайнтай байба

Малаа тобир тарганаар ондо оруулхын тула тэдэнэйнгээ үбэлжэлгэдэ эртээнһээ һайнаар бэлдэхэ шухала байна. Тиимэһээ Хэжэнгын аймагай «Победа» колхозой 1-дэхи комплексно бригадын хонишон Дамдинжаб Базаров намар эртээнһээ хойшо үбэлжэлгэдэ һайса бэлдээ.

Нүхэр Базаров 450 түлгэ хонидоо харууһалжа, үбэлжэхэ Юухтэ гэжэ газартаа намарһаа хойшо хашаа хорёоень эзэн ёһоор заһабарилаа, дулаалаа, мүн газаагаа зуугаад бухал үбһэ шэрэжэ һурилэнхэй. Гадна бууса шадараа горьтой һолоомо буулгаад байна.

Агуухэ, Октябриин 42-дохи ойн һайндэрые ажалай эрхим бэлэгээр угтахын тула эдэнэр харууһалжа байһан хонидоо хагда һайнтай газараар, һолоомын узуурта адуулжа, хүсэ шадалыень һайжаруулхын хойноһоо тэмсэнэ, хаһа саг соонь уһална. Хонидоо адуулхынгаа забһарта үбэлдөө эдюулхэ үбһэ һолоомоёо зөөдэг юм.

Д. Доржиев.

Хүдөө ажахын түрүүшүүлэй бэшэгүүдһээ

Хүндэтэ Николай Иннокентьевич!

Энэ жэл эрхимээр ажаллаад, агротехникын заабаряар кукуруза ургуулжа, 100 гектарай тус бүриһөө 828 центнер, һайн газарһаань га бүхэнэй 1025 центнер ногоон набша хуряажа абабат. Иимэ ехэ амжалтаартнай омогорхонобди.

Николай Иннокентьевич, хайшан гэжэ иимэ ургаса ургуулһан тухайгаа, дүй дүршэлөө уншагшадтамнай хөөрэжэ үгыт.

Суута кукурузашан нүхэр Дампиловта дээрэ толилогдоһон бэшэг эльгээгээд, иимэ харюу абабабди.

ЗОРИГ ДЭЭРЭЭ ЗОРИГЖОЖО АЖАЛЛАХАБ

Коммунизм байгуулха асари ехэ түсэбэй бэелүүлэгдэжэ байгаа түрүүшын жэлдэ манай кукуруза ургуулха звено уһалагдадаг газарай га бүриһөө 500 центнер, үндэр хада газарай—200 центнер ногоон набша ургуулха социалистическэ уялгатай һэмди.

Хэлэһэндээ заабол хүрэхын зорилгоор үбэл эртэнһээ хойшо кукурузын полидо шэбхэ гаргажа эхилээбди. Тиигэжэ 70 гектарай тус бүхэндэ хорин тонно хүргэгдэһэн юм.

Дулааржа хабар болохотой сасуу багашаг обоохой хэжэ адхаһан наг шэбхэ жэгдэхэнээр полидо тараагдаа һэн. Удаалуулан нягта наринаар, альга дарахашье газар үлөөнгүй уһалагдаһан байна. Кукурузын газар хахалхадаа агротехникын бүхы заабари сахигдаа юм. Зүб квадрадуудые гаргажа тарихаяа бодожо, хахалагдаһан газар тусхай балуураар тэгшэлээбди.

Тарилгын һүүлээр кукурузын эшэ набшын гараадүйдэ буртаг үбһэ һалгаахаяа табан сантиметр ута шүдэтэй борнойгоор борнойлообди. Энэ ушарта иимэ богони шүдэтэй борной ургаса гэмтээхэгүй байгаа.

Кукурузын ногооной табан сантиметр үндэртэй болохолоор түрүүшээр шоройень нэгэ, удаалуулан хоёр дахин һиирүүлээбди. Энээнэй ашаар һая бултайжа байһан ургамал агаар элбэгээр абажа, түргэн жэгдээр ургаа һэн. Газараа дүрбэдэхиеэ элдүүрилхэдээ гектар бүридэ 50 килограмм хүртэхөөр нэмэлтэ тэжээл оруулагдаа.

Кукурузын ургасын хойноһоо иимэ харууһа хэжэ, 100 гектарай тус бүриһөө дунда зэргээр 820 центнер, шэлэгдэмэл газарһаань 1025 центнер шэмэтэ ногоон набша хуряагдаһан байна.

Звеногоймнай гэшүүд тарилгынгаа газарай онсо илгаае, нютагай эрхэ байдалда яажа кукуруза ургуулхаяа яһала мэдэхэ болонхой.

Ерэхэ жэлдэ бүри баян ургаса хуряахын зорилгоор мүнөөнһөө бэлдэжэ эхилээбди. Түрэл парти, правительствынгаа халуун анхаралда ажалай эрхим бэлэгээр харюусая гэжэ республикын кукурузашадые уряалха хүсэлэнтэйб.

Н. Дампилов,
Кударын Кировэй нэрэмжэтэ колхозой кукурузашадай звеное даагша.

Үрэһэ хаажа дүүргэбэ

Энэ жэл баян ургаса ургуулһан Закаменай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз ехэ таряа гүрэндөө худалдаа. Мүн гэшүүдэйнгээ ажалта үдэр бүхэндэ нэгэ-нэгэ килограмм таряа хубаагаа. Һаядаа дахин хубаахаяа байна.

Гадна 4000 шахуу центнер һайн шанартай үрэһэ хүрэнгэ хааба. Илангаяа нэгэдэхи, хоёрдохи комплексно бригадынхидай, Михайловкын дунда һургуулиин багшанар, һурагшад ехэ хүдэлмэри хэбэ.

Б. Доржиев.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

...ФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **тогтоохонь:**

...ссин Советскэ Федеративна Социалистическэ Республикын та... зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сессиие 1959 оной нояб...4-дэ Москва городто зарлаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ИГНАТОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь С. ОРЛОВ.

...ква, 1959 оной ноябриин 2.

Москвагай ажалшадай баярай суглаанууд болоно

...хэ Октябриин социалистиче...волюциин 42-дохи жэлэй ойе ...айхид бүхы совет арад шэн...э баясхалантайгаар угтажа ... Ниислэл хотын олон түрүү ...ятинууд шэнэ шэнэ маши...нок, аппарат болон прибор... үргэн хэрэглэлэй эд бараа ...э үлүүлэн ехээр гаргажа, ду... байгаа һайндэрые угтажа ...

...ябриин 2-то Москвагай районуудта баярай суглаанууд боложо захалаа. Советскэ Армиин центральна театрын ехэ зал соо хүдэлмэришэд, интеллигенциин түлөөлэгшэд, партийна, советскэ, профсоюзна болон комсомолой организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд олоороо суглараа. Агуухэ Октябриин 42-дохи жэлэй ой тухай КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ П. Г. Москатов элидхэл хэбэ. (ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

Советскэ Союзай уласхоорондын байдал, гадаадын политика тухай

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси дээрэ 1959 оной октябриин 31-дэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Түгэсхэл. Эхиниинь манай газетын ноябриин 3-най номерто)

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудал шиидхэгдэхэ ёһотой!

Нүхэд депутадууд!

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха тухай дурадхал США-да ошоод ябаха үедөө Советскэ правительствын үмэнэһөө Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин үзэмжэдэ табяа һэм. Советскэ Союзай энэ дурадхалай дэлхэйн бүхы оронуудта ехээр һайшаагдаһыень мэдэнэт.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудал мүнөө сагай тон шухала асуудал мүн гэжэ бидэ, совет хүнүүд тоолонобди. Хүн түрэлтэнэй ямар замаар дабшахань—амгалан тайбан байха гү, али дайн байлдаанда дайрагдахань энэ асуудалай шиидхэгдэсэһээ дулдыдаха болоно. Мүнөө энээн тушаа хоёр янзын һанамжа байхаяа болинхой хаш.

Һандаргаха хэрэгсэл бүтээхын тула арадуудай мүнөөнэйхидөөл адли иимэ ехэ хүсэ гаргаха баатай болоһон ушар хүн түрэлтэнэй түүхэдэ хэзээшье байгаагүй юм. Буу зэбсэгүүдые түхеэрхэ ябадал айхабтар ехэ далайсатай болоо. Арминууд үргэдхэгдэнэ, тэдэнэй юрын зэбсэгүүд гэдэгынь улам ехэ, оньһон нарин болгогдоно, ядерна бомбонуудай, ракетнэ зэбсэгэй нөөсэ улам ехэ болоно. 1945 оной июльһээ үнгэрэгшэ жэлэй һүүл болотор 250 шахуу ядерна тэһэлэлгэ хэгдээ, тэрэнэй хүсэнинь 100 миллион тонно тухай, тринитротолуолой хэмжээтэй болоно гэжэ Америкын «Нью-Йорк Геральд Трибюн» газетэ бэшээ һэн. Эдэ тэһэрэлгэнүүдэй хүсэн дэлхэйн нэгэдэхи, хоёрдохи дайнуудай үедэ тэһэлэгдэһэн бүхы бомбонууд, минэнүүд ба һомонуудай бултанайнь хүсэнһөө оло дахин ехэ байна. Энээнэй урда тээ туршажа тэһэлэгдэһэн ядерна бомбонууд складуудта суглуулагдаһан атомна, водородно зэбсэгэй багахан хубинь болохо байна бшуу. Яаралтайгаар зэбсэглэһэн ябадал хүн түрэлтэниие иимэл юумэндэ асараа!

Холын газар дайда, жэшээлэн хэлэбэл, гадаада далайнууд дайн байлдаанай нэгэ түбиһөө нүгөөдэ руу таралгада һаяшаг лэ болотор һаад хаалта болодог байһан юм. Дэлхэйн нэгэдэхи, хоёрдохи дайнууд гол түлэб Европые хооһоруулһан байгаа. Зарим гүрэнүүд гадаада далайнуудай саанахи дайдада гү, али холын нютагуудта хашалангүй һууха аргатай байһан юм. Тэдэнэр дайнай ехэ һандарал, бусад гасалангуудые үзэнгүй, харин айхабтар ехэ ашаг олзо оложо, амжаһан байха.

Харин мүнөө ушар байдал ондоо болоо. Хэдэхэн минутын туршада һүрөөтэй ехэ һүйдхэл хэхэ шадалтай хэрэгсэлнүүд, ядерна зэбсэг дэлхэйн бүмбэрсэгэй ямаршье нютаг руу табигдажа болохо байна. Шэнэ дайн болоо һаа, хэниешье гамнаха, хайрлахагүй, хүн түрэлтэндэ хэзээшье үзэгдөөгүй ехэ гэмтэл, һандарал, гасалан зоболон ушаруулхань элитэ. Тыл фронт хоёрой хоорондо, солдадууд ба ажана зоной хоорондо ямаршье илгаан үгы болохо.

Дайнай аюул зайсуулхын тулада буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха шухала байна. Тиимэл зорилгоор Советскэ правительство танда мэдээжэ дурадхалнуудые Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин үзэмжэдэ табяа.

Советскэ программын гол удхань юуб? Гүрэнүүдэй буу зэбсэгүүдые эгээн богонихон болзор соо, тухайлхада, дүрбэн жэлэй туршада бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха гэжэ дурадханабди. Энэмнай ямар ушартайб гэхэдэ, зэбсэгтэ хүсэнүүд барандаа тараагдаха, бүхы буу зэбсэг үгы хэгдэхэ, сэрэгэй үйлэдбэри болюулагдаха ёһотой болоно. Ядерна, химическэ, бактериологическа, ракетнэ зэбсэгүүд хэтын хэтэдэ, эсэслэн хоримжологдохо, үгы хэгдэхэ ёһотой байна. Сэрэгэй министерствонүүд, генеральна штабуud болюулагдаха, бусадай газар дээрэ байһан харин сэрэгэй базанууд усадхагдаха, хэншье сэрэгэй хэрэгтэ һурахаяа болихо, сэрэгэй зорилготой ямаршье гаргаша хэгдэхээ болихо ёһотой байгаа.

Дотоодын гурим, эрхэтэдэй аюулгүй байдал сахиха зорилготой, хүнгэхэн буу зэбсэгтэй полициин гү, али милициин албанай үсөөхэн хүнүүд гүрэнүүдэй мэдэлдэ үлэхэ байгаа.

Буу зэбсэгүүдээ бүхы дээрэнь хуряаха хэлсээе хэнэйшье эбдэхэгүйн тула, уласхоорондын нарин шанга, үрэ ехэтэй, үргэн хэмжээтэй хиналта тогтоохые дурадханабди.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряагаад байбал, хүн түрэлтэнэй обществын хүгжэлтэдэхи шэнэ шатын—дайгүйгөөр ажаһууха сагай эхин табигдаха бэлэй.

Буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряабал, хамаг арадуудай энхэ тэнигэн байдалые айхабтар ехээр хүгжөөн дэбжээхэ ябадал хангаха байгаа. Сэрэгэй гаргаша хэхээ болибол, ехэшье, багашье бүхы оронуудай экономикынь амгалан һалбаринуудые үргэдхэхын тула айхабтар ехэ зөөри хэрэгсэл сүлөөржэ үгэхэ һэн. Азиин, Африкын, Латинн Америкын экономическа хүгжэлтэ багатай оронуудай ажахые хүгжөөхэ, хүн зонойнь байдалые улам һайжаруулха хэрэгтэ нилээд ехэ мүнгэ зөөри зорюулагдажа болохо байгаа. Тэдэ оронуудта олон завод, электростанци, газар уһалха, хатааха барилга, гэр байра, һургуули, больница барижа болохо бэлэй. Бүхы оронуудай эрдэмтэд эб найрамдалай аша туһада, арадуудай аша туһада хүдэлхэ, техникын, медицинын талаар, замбуулиниие шэнжэлэлгын талаар, мүн ондоошье олон һалбаринуудай талаар хэгдэхэ эрдэм ухаанай шэнжэлгэнүүдые үргэдхэхын тула угаа ехэ нэмэлтэ арга боломжодо хүртэхэ һэн. Эдэ эрдэмтэд шэнжэлхы ухаанай хэдэн олон, айхабтар ехэ түсэбүүдые бэелүүлхын тула оролдолго хүсэлэлгээ нэгэдхэжэ шадаха байгаа.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай советскэ дурадхалнуудые дэлхэйн зоной ямараар угтан абаһыень даб дээрэшье дүнлөөд үзэбэл, манай дурадхалнууд дэлхэйн бүхы оронуудтахи угаа олон улад зоной дунда айхабтар ехэ һонирхол үүсхээ гэжэ хэлэхээр байна. Буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай Советскэ правительствын дурадхалнууд Хитад ороной арадай түлөөлэгшэнэрэй суглаанай Саг үргэлжын комитедээр һайшаагдаа, бүхы социалистическэ оронууд дотор нэгэн һаналтайгаар дэмжэгдээ.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудал мүнөө дипломадуудай хэлсээ хэхэ, экспертнүүдэй шалган шэнжэлхэ юрын хэрэг бэшэ, нэлэнхы олонхи хүн түрэлтэнэй хабаадажа байгаа олониитын тэмсэлэй имагта шухала асуудал болонхой.

Америкэдэ ошоод ябаха үедөө буу зэбсэгүүдые хуряаха асуудал президент Д. Эйзенхауэртай зүбшэн хэлсээ һэм. Буу зэбсэгүүдые хуряаха асуудал шиидхэхээр арга мүр бэдэрхэ шухала гэжэ господин Эйзенхауэрай хэлэһэн тухайдань тэмдэглэхэдэ аятай байна. Советскэ дурадхалнууд тушаа Великобританиин премьер-министр г-н Макмилланай, Индиин премьер-министр г-н Неругэй ,Индонезиин президент г-н Сукарнын, мүн бусад хүнүүдэй хэлэһэн һанамжанууд саашадаа хэлсээнүүдые хэхэдэмнай шухала удхашанартай байха гэжэ тоолонобди. Манай дурадхалнуудые ООН-эй Генеральна Ассамблейн мүнөөнэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэлгын үедэ олонхи делегадууд буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха бодомжые янза бүреэр зүбшөөржэ, һаналаа хэлэһэн тухайдань баясан тэмдэглэмээр.

Олон оронуудай ниитын, политическэ ажал-ябуулагшад, элдэб хэрэг эрхилдэг хүнүүд буу зэбсэг хуряаха тухай манай дурадхалнуудые ехээр һонирхон зүбшэнэ. Жэшээлхэдэ, Кентерберийскэ архиепископ Джеффри Фишерэй хэлэһые һайшаагаад, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха тухай советскэ дурадхалнуудые зүбөөр ойлгоһон, дэмжэһэндэнь баяр баясхалан хүргэнэбди. Манай дурадхалнуудай энэрхы сэдьхэлһээ хэгдэнхэй байһые христос шажантанай хараа бодолой үндэһөөр мэдэрһэн, англиканска церковиин ахалагша-архиепископой ингэжэ хэлэһэниинь илангаяа шухала байна. Хүнүүд хоорондоо эб этэй байха ёһотой, арадуудай хоорондо дайн дажар үүдхүүлжэ болохогүй гэжэ номнодог шажанайнгаа һургаал заабаринуудые үнэхөөрөө хүтэлбэри болгодог һаа, бусадшье һүзэгтэн, ондоо шажануудай албатад энээнһээ жэшээ абаха бэзэ гэжэ һанамаар.

Манай дурадхалнуудые үргэн олон улад зоной һайшаан дэмжээд байхада, буу зэбсэгүүдые хуряаха асуудалаар хэгдэхэ хэлсээнүүдэй замда ехэ һаад тойбо ушарнагүй гэжэ гү, али ушархагүй гэжэ хэлэхын аргагүй. Бидэнэр—юумые болохо тээшэнь ойлгодог хүнүүд гээшэбди. Тиимэһээ буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха тухай манай дурадхалнууд зарим хүнүүдтэ таарахагүй байгаа гэжэ һайн мэдэнэбди. Яаралтайгаар зэбсэглэхэ, «хүйтэн дай» ябуулжа үргэлжэлхэ гэдэг хүнүүд дэлхэй дээрэ үшөөл бии байһаар, яаралтайгаар зэбсэглэһэнһээ айхабтар ехэ ашаг олзо оруулдаг, нүлөө ехэтэй капиталистическэ монополинууд бии байна. Тэдэнэр буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха хэрэгтэ ямаршье аргаар һаад ушаруулха гэжэ оролдохол байха, мүнөөшье миин һуунагүй. Гэхэ зуура советскэ дурадхалнуудые дэлхэйн улад зоной һайшаан угтаад байхадань, эдэ дурадхалнуудые сэхэ буруушааха арга тэдээндэ олдоногүй. Эдэ дурадхалнуудай гол удхые хазагайруулха, эдээн тухай элдэб худал хуурмаг үгэ тарааха зэргээр зониие мэхэлхэ гэжэ тэдэнэр оролдоно.

Баруун оронуудтахи зарим хүнүүд манай дурадхалнуудай үнэн сэдьхэлһээ оруулагдаһанда һэжэг түрүүлхэ һэдэлгэ гаргана. Теэд тиимэ хуурмаг аргануудынь бидэндэ үнинэй мэдээжэ юм.

Советскэ правительство буу зэбсэгүүдээ хуряаха хэрэгые хододоо шухалада тоолодог байгаа. Совет гүрэнэй урган мандаһан түрүүшын үдэрһөө хойшо милитаризмда эсэргүүсэн, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэхэ хараа бодол баримталһаар байнабди. В. И. Ленин дайн байлдаае эсэслэн зайсуулая гэжэ Октябриин революциин түрүүшын үдэрнүүдтэ уряалһан юм. Советскэ правительство армияа тараагаад, милициин системэдэ ороо һэн. Удаа тээнь манда добтолгын хэгдэһэн дээрэһээнь, ороноо хамгаалхын тула арми тогтоохо баатай болоо һэмди. Германи, Англи, Франци, США, Япон гэхэ мэтын оронууд манай орон тээшэ сэрэгүүдээ дабшуулаад, революциин дайсадта буу зэбсэгээр, эдлэл хэрэгсэлээр туһалаад, тиимэ хэмжээ абахыемнай бидэндэ баадхаһан юм. Совет арад революционно түйлалтануудаа, Эхэ оронойнгоо бэеэ дааһан байдалые аршалан хамгаалхын тулада зэбсэглэхэ баатай болоо бэлэй.

Хожомынь Нацануудай Лигиин тогтоогдоод байхада, Советскэ правительствомнай буу зэбсэгүүдые хуряаха, үгы хэхэ асуудалаар олон дурадхал оруулаа һэн. Тэдэ дурадхалнуудые Советскэ Союзай түлөөлэгшэ Литвинов найруулан мэдээсэһэн байгаа.

Мүнөө дэлхэй дээрэ бүрилдэһэн ондоо оршон байдалые, хүсэнүүдэй хубааралгын хубилһые хараада абажа, буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха шэнэ дурадхал оруулаад байнабди.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха ябадал гансал Совет орондо ашатай туһатай болохо (юундэб гэхэдэ, манай орон тиихэдэ хүсэ багатай байгаа) гээд, урдань зарим оронууд манай дурадхалнуудые буруушаадаг байһан юм. Нээрээшье тэрэ үедэ Советскэ Союзнай орой гансахан социалистическэ орон байһан туладаа хүсэнэйнгөө талаар мүнөөнэйхиһөө һураггүй һула байһаниинь арсалтагүй. Тиихэ сагташье буу зэбсэгүүдые хуряаха дурадхал оруулхадаа, газар дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал сахиха гэһэн энэрхы бодолоо хүтэлбэри болгоһон байгаабди.

Мүнөө хүсэнүүдэй хубааралга тад ондоо болонхой. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ союзнигуудтаяа хамта хүсэ ехэтэй дайсаниие бута сохёо һэмди. Совет арад дайнай һүүлээр ажахыгаа амжалтатайгаар һэргээн бодхоогоод, экономико, соёл культура, эрдэм, техникээ айхабтар ехээр хүгжөөн дэбжээһэн, үргэн олон ажалшадай энхэ дэлгэр байдалые улам һайжаруулһан байна. Советскэ Союзнай дэлхэй дээрэхи хүсэн түгэлдэр гүрэн гэжэ бүгэдэ ниитэдэ мэдэрэгдэнхэй. Мүнөө Советскэ Союз гансааран байхаяа болёо. Социалистическэ гүрэнүүдэй агуу ехэ лагерь бии болоо. Буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха тухай манай дурадхалнуудые хүсэ багатай дээрэһээ оруулагдаа гэжэ мүнөө хэншье хэлэжэ шадахагүй. Гадаадын ямаршье добтолгоһоо ороноо хамгаалхын, дайсанда хатуу шанга харюу сохилто үзүүлхын тула шухала бүхы юумэн манда бии. **(Үни удаан альга ташалга болоно).** Манай хэрэгүүдтэ хамаархуулангүй байжа шадахаһаа гадна, мүн өөһэдынгөө түйлалтануудые, эрхэ сүлөөе, бэеэ дааһан байдалые хамгаалхадань аха дүү социалистическэ оронуудта туһалхаар шадалтайбди. **(Үни удаан альга ташалга болоно).**

Тиимэһээ буу зэбсэгүүдые хуряаха тухайда мүнөө манай оруулһан дурадхалнууд үнэхөөрөө энэрхы сэдьхэлэй үмэнэһөө хэгдээд, термоядерна зэбсэгэй бии болоһон сагта айхабтар ехэ гай гасалан ушаруулжа магадгүй дайн байлдаае огтолон зайсуулха зорилготой байһаниинь элитэ. Мүнөө бии байһан, мүн социалистическэ оронуудай саашадаа хүгжэхэ тума бүри ехээр булюу болохо хүсэеэ дайн сэрэгэй хэрэгтэ ашаглахые хүсэнэгүйбди.

Марксистско-ленинскэ теориһоо эшэ абадаг бүхы политикамнай хүн тухай, арадуудай зол жаргалта байдал тухай анхарал оролдолгоор нэбтэрэнхэй байна. Тиимэһээ манда дайн байлдаан хэрэггүй. **(Нэрьемэ альга ташалга болоно).**

Хүсэтэй байха, хүсэ баримталһанай үндэһөөр шадал багатайшуулда дура зоригоо баадхаха хэрэгтэй гээд, хуушанайнгаа хараа бодолһоо арсаха дурагүй ажал-ябуулагшад Баруун оронуудта бии байна. Тэдэнэр советскэ дурадхалнуудай бэелүүлэгдэхэ байһанда хүнүүдэй этигэлые һэмээхэн бууруулха һэдэлгэ гаргана. Тэдэнэр хиналта тухай манай дурадхалнуудые хазагайруулна. Гэхэ зуура буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ хуряалгын үедэ бүгэдэ ниитын хиналта тогтоохоор бэлэн байнабди гэжэ ООН-эй Генеральна Ассамблей дээрэ минии хэлэһэн үгэ дотор, Советскэ правительствын Деклараци соо эли тодоор хэлэгдэнхэй.

Манай дурадхалнуудтай анхаралтайгаар танилсаад байбал, буу зэбсэгүүдые хуряалгада хабаатай бүхы хэмжээ-ябуулганууд тушаа уласхоорондын шанга хиналта тогтоохые Советскэ правительствын дурадхаһаниинь хүсэд эли болохо. Буу зэбсэгүүдые хуряаха шата бүхэндэ хабаатай хиналтын шата тогтоохые дурадханабди. Тэрэшэлэн буу зэбсэгүүдые хуряалгын эхилхэһээ хойшо тэрэнэй түгэсхэгдэхэ хүрэтэр, мүн буу зэбсэгүүдэй хуряагдаһанай һүүлээршье, али нэгэн гүрэнэй зүгһөө дайн сэрэгтэ нюусаар бэлдэхэ ябадал тохёолдуулхагүйн тула гүрэнүүдэй газар дээрэ хинан шалгагшадай бии байха зэргэтэйе хараада абалсанабди. Хиналтын хэмжээн буу зэбсэгүүдые хуряаха хэмжээ-ябуулгануудай удха шэнжэдэ таарахаар байха ёһотой гэжэ һананабди.

Тэрэшэлэн буу зэбсэгүүдые хуряаха асуудалаар нангин уялгануудые даажа абаһан бүхы гүрэнүүдэй зүгһөө тэдэ уялгануудаа наринаар сахихынь тулада ёһотой хиналта хангаха зорилгоор Нэгэдэмэл Нацануудай Организацида мэдэлтэй зохихо органуудые бии болгохо тушаа мүн лэ зүбшөөрхэ байнабди.

Г-н Гарриман «Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин неделиие» һайндэрлэһэнтэй дашарамдуулан, үгэ хэлэхэ зуураа, Советскэ правительствын дурадхалнууд тушаа маргангяар хандаһан байна. Багсаахада, манай дурадхалнууд тэрэнэй ухаан бодолые ехээр хүдэлгэһэн байжа болоо ха. Үнэндөө эдэ дурадхалнуудта дурагүй байһан бололтой. Тэрээнһээ шалтагаалан, советскэ дурадхалнууд тушаа этигэл найдабариие бууруулха һэдэлгэ гаргажа, модоной хорхой шэнгеэр забдаха аягүй үүргэ дааһан байна.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха асуудалай һаяхан зүбшэн хэлсэгдэжэ эхилээд байтар, национальна хүсэнүүдэй орондо уласхоорондын ямар хүсэнүүд бии болгогдохо ёһотойб гэһэн асуудалые этигэл ядадаг этэгээдүүд түрүүшын ээлжээндэ табиһан байха юм. Тэдэнэй хэлэһэн үгэнүүдые обёорон уншаад байбал, бүлэглэн нүхэсэгшэдэй политикаһаа шалтагаалан мүнөө Нэгэдэмэл Нацануудай Организацида олонхинь байһан оронуудай нүлөөн доро орохо уласхоорондын хүсэ бии болгохо тухай хэлэгдэнэ ха гэжэ һанамаар болоно. Энэнь НАТО, СЕАТО, СЕНТО гэхэ мэтэ сэрэгэй бүлэглэлнүүдые бүридүүлэн эмхидхэһэн политикада тон адли байна. Тиимэ политика буу зэбсэгүүдые хуряалгын эрилтэ эрмэлзэлгэдэ яашье харюусахагүй. Бидэнэр буу зэбсэг хуряахые, зүгөөр лэ үнэн сэхээр хуряахые хүсэнэбди.

Бүхы оронуудай буу зэбсэгүүдээ хуряагаад, зэбсэггүй, армигүй болоод байгаа һаань, хэншье дай үүдхэжэ шадахагүй. Тиимэ сагта национальна хүсэнһөө гадуур зэбсэгтэ хүсэнүүдтэй байһанай хэрэг юуб? гэжэ асуумаар болоно.

Буу зэбсэгүүдээ бүхы дээрээ, бүгэдэ ниитээр хуряагаад байгаа һаань, зүришэлдөө үүсхэхые һэдэһэн ямар нэгэн орон тушаа Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин шиидхэбэреэр моральна талаар нүлөөлхэ, элдэб хэмжээнүүд ба хорилтонуудые хэхэ хүсэн олдохо байха гэжэ һанагдана.

Уласхоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүдые бии болгохо һэмди гэдэг хүнүүд буу зэбсэг хуряаха тухай дурадхалнуудые ондоо оронуудта абхуулхагүй зорилготой байна. Тэдэнэр буу зэбсэгүүдээ хур... гэһэн бодомжые үгөөрөө мэдэрэн зүбшөөрбэшье, ... дөө хуушан байдалые хэбээрнь үлөөхэ, тайлбар... хэлэбэл, дариин погреб дээрэ һууха, ядерна ... хэрэглэхэ ябадалаар айлгаха һанаатай.

Хүнүүдэй үнэн бодол илахал байха гэжэ най... хэрэгтэй. Эб этэй байха, бэе бэедээ этигэхэ, ... гүрэнүүдэй хэрэгүүдтэ хамаархангүй байхаар боломжо арадуудта олгохо сэсэн шиидхэбэрин... хэзээ нэгэтэ гаргагдахань элитэ.

Эб найрамдалай дайсад буу зэбсэгүүдые хур... советскэ программые муушалжа, хүндыень буу... ха зорилгоор үшөө нэгэ арга хэрэглэхэ гэжэ ор... но. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалаар СС... баримталдаг хараа бодол тушаа хэлэхэдээ, ма... «бултыень зүбшөөхэ гү, али юушье зүбшөөхэгүй... рой нэгэн» гэһэн гол ёһо дурадхаһан хэбэртэй... тайлбарилан хэлэбэл, буу зэбсэгүүдые бүгэдэ... тээрээ, бүхы дээрэнь хуряахые дурадхаад, ... юушье зүбшөөрхэгүйбди» гэһэн хэбэртэйгээр ... дайсад мэдүүлнэ. Энэнь шал худал.

Хэрбээ баруун гүрэнүүдэй буу зэбсэгүүдые бү... ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряахаар бэлэн бол... байгаа һаань, энэ талаар зарим тэдышье алхам... тухайда үгэеэ ойлголсожо болохо, ойлголсохые ... лада тоолонобди гэжэ манай дурадхалнууд дото... тодоор бэшэгдэнхэй. Ядерна зэбсэг хоримж... тиимэ зэбсэг туршан тэһэлхэ ябадал түбхын түр... болюулха, Европын оронуудай газар дээрэ, ба... гадаадын сэрэгүүдые хороогоод, хинан шалга... байсааха зоно бии болгохо, атом хэрэглэхэгүй... Центральна Европодо тогтоохо, бусадай газар... байһан харин сэрэгэй базануудые усадхаха, Н... до хабаатай, Варшавска договорто хабаатай гү... дэй, мүн бусадшье гүрэнүүдэй хоорондоо добто... хогүй тухай хэлсээ баталха ябадал тиимэ хэмж... дэй тоодо орохо байна гэжэ Советскэ Союз то...

Гэхэтэй хамта манай дурадхалнуудта заһ... нэмэлтэнүүдые оруулха, тэрэшэлэн буу зэбсэ... хуряаха асуудал шиидхэлгэдэ зорюулһан онд... дурадхалнуудые хаража үзэхэ, зүбшэн хэлсэхэ... ветскэ правительствын бэлэн байһаниинь эли... хэ зуура буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай асууд... нөө сагта онсо шухала, онсо яаралтай асууд... лоод байна гэжэ тусхайлан тэмдэглэхэ хэрэгтэй... асуудалай ямараар шиидхэгдэһэнһээ арадуудай... түбшэн, аюулгүй байдал дулдыдаха, дайн сэр... лохо гү, али амгалан байдалай мандахань дул... болоно.

Советскэ Союзай, Америкын Холбоото Шта... үгэеэ ойлголсоһоной ашаар буу зэбсэгүүдые б... ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряаха дурадхал Нэг... Нацануудай Организациин Политическэ Ком... һайшаагдаа гэжэ баясан тэмдэглэхэ байнаб... асуудалаар оруулагдаһан советско-американска... тын проектые Англиин, Франциин, мүн бусад... нуудай түлөөлэгшэд һайшаан дэмжээ. Энэ ... проектдэ хамаатад боложо, ондоо 80 оронойэй гэшүүдэй нэгэдэһэн тухай хуулита ёһоор сон... доһыень мэдэнэт.

Энэ шиидхэбэриин нэгэн һаналтайгаар ... ехэтэ һайшаанабди. Гэхэ зуура түйлаһан тэды... дашуурха ёһогүйбди. Юундэб гэхэдэ, буу зэбсэ... бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь хуряалгаар то... хэмжээнүүдые абхуулхагүйн тула али бүхы юум... һэдэлгэ гаргадаг хүсэн үшөөл бии байна бшуу.

Модоной холтоһо хибэдэг хорхойнууд мод... гаажа шададаггүй, юундэб гэхэдэ, тиимэ хаба... тэдээндэ байхагүй; тэдэ хорхойнууд модоной х... хибэжэ, һандаажа, шэмэ шүүһыень гаргадаг ... юм. Тиигээд модониинь һууридаа хосордог ... Тэрэшэлэн зарим политическэ ажал-ябуулагш... зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, бүхы дээрэнь х... тухай асуудалаар бидэнэй оруулһан дурадхал... удхашанарые бууруулха гэжэ али болохоор ... хал байха.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха ябадалда дурагүй... элишэлхэ, тэдээндэ эрид шанга харюу үгэжэ, ... дай һайн һайхан найдабариие бэелүүлхэ шух...

Нүхэд депутадууд! Хүсэ баримталха хараа ... тойгоор бэшэ, харин ухаан бодолой хараа бо... гоор хандаад байбал, бүхы дэлхэйн урда таби... энэ асуудалай шиидхэгдэжэ шадагдахань мүн... болоо. Эдэ асуудалнуудые сэсэн аргаар—хэлс... зэргээр шиидхэхэ хэрэгтэй. Уласхоорондын бү... салдаатай асуудалнууд хүсэ хэрэглэлгын ү... бэшэ, харин амгалан аргаар—хэлсээнүүдые хэ... гээр шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ США-гэй пре... Эйзенхауэртай үгэеэ ойлголсоошомнай ехэ ... нартай байна гэжэ онсолон тэмдэглэхые хүсэ...

Хэлсээнүүдые хэхэ арга тухай абажа хэлэб... вительствонуудай толгойлогшонорой зүблөө з... гээшэ тон шухала удхашанартай байна. Пра... ствонуудай толгойлогшонорой гэхэ гү, али дэ... шаалтадай зүблөө зарлаха асуудалые пре... Д. Эйзенхауэртай зүбшэн хэлсэжэ, үгэеэ ойлго... тухайдаа хэлэхэ ёһотой болоноб. Дээдэ туша... зүблөө зарлаха асуудалаар энээнэй урда тээ ... арсалдаануудай нилээд олониинь һанал бодо... шэн хэлсэһэнэй үндэһөөр зайсуулагдаа гэжэ ... дент Эйзенхауэр намтай хөөрэлдэһэнэй һүүл... дүүлһэниинь элитэ. Великобританиин прем... нистр г-н Макмиллан правительствонуудай ... логшонорой зүблөө зарлахые зүбшөөрхэ бай... нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байха.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ элидхэлэй түгэсхэл

(Түгэсхэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта)

Тиимэ зүблөө haяар зарлаха шухала гэhэн hанамжые Советскэ правительство яhала зүбтэйдэ тоолоно. Бусад гүрэнүүдэйшье правительствонууд энэ асуудалаар үгээ ойлголсохо таарамжатай хараа бодол баримталха бэзэ гэжэ найданабди.

Арсалдаатай гол асуудалнуудай түрүүшээр шиидхэгдээд байхада, правительствонуудай толгойлогшонорой зүблөө зарлаха хэрэгтэй, тиигээл hаа—правительствонуудай толгойлогшонорой уулзалга үрэтэй байха hэн гэжэ баруун тээхи зарим гүрэнүүдэй ажал-ябуулагшад хэлэдэг болонхой. Теэд бодото байдалые хараада абадаггүй гү, али политикын талаар эдэ долдоогүй хүнүүдые мэхэлэн тээлмэрдүүлхэ гэhэнтэйшүүл лэ тиигэжэ хэлэхэ байха. Правительствонуудай толгойлогшонорой уулзахын урда тээ гол асуудалнуудай шиидхэгдээ hаа, тэрэ уулзалгань шухала болоhон асуудалнуудые шиидхэхын тулада бэшэ, харин хамтадаа загаhа агнахын тулада (харин загаhашан хүн бэшэб—загаhашье баридаггүйб), концертнүүдые шагнаха, ондоошье юумэ хэхын, тайлбарилан хэлэбэл, сагаа аятайгаар үнгэргэхын тулада шиидхэгдэhэн уулзалга болохо байгаа.

Бодото байдалые нюдөөрөө хараха, правительствонуудай толгойлогшонорой уулзалгаhаа ямар үрэ гарахаа ёhотойб гэжэ зүбөөр ойлгохо хэрэгтэй. Тон шухала болоhон асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй байна.

Эдэ асуудалнуудай заримые гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевскэ зүблөөн дээрэ, уласхоорондын ондоошье конференцинүүд дээрэ гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд хэлсээд үзэбэшье, шиидхэбэри гаргажа шадаагүй байха. Шиидхэбэри гаргахын орондо, заримдаа оршон байдалые хурсадхаhаншье ушар бии байгаа.

Теэд яаха ёhотой гээшэб? Уласхоорондын орёо асуудалнуудые ехэ эрхэ түлөөлэлгэтэй хүнүүд, правительствонуудай толгойлогшонор лэ шиидхэжэ шадаха гэжэ нэгэнтэ бэшэ хэлэhэн байгаабди. Эдэнэр «хүйтэн дайнай» үеын олохон жэлнүүдтэ уласхоорондын харилсаанай талаар тохёолдоhон хаалта болтонууд ба зүришэлдөөнүүдые зайсуулжа шадаха байха. Мүнөө правительствонуудай толгойлогшонорой уулзахань шухала болоод байна. Иимэ уулзалгын үрээр болоо hаань, эб найрамдалай хэрэгтэ hайн байха hэн.

Манай hанамжын ёhоор, правительствонуудай толгойлогшонорой зүблөөн дээрэ ямар асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэйб?

Шиидхэгдээгүй байhанhаа дэлхэй дээрэ ехэ сошорхол үүдхэдэг, уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдалые саашаданъ hулаpуулха хэрэгтэ hаад үшаргүй ушарлаг асуудалнуудай зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhотойнь ойлгосотой. Дэлхэйн зониие hанаата болгодог, буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай асуудал шухала hуури эзэлхэ ёhотой. Эб найрамдал бэхижүүлгын аша туhада нюдэлжэ, Германитай эбэй договор баталха, тэрээнэй үндэhэн дээрэ уламжалан Баруун Берлиндэхи байдалые гурим болгохо тухай асуудал тэрэ зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhотой гэжэ тоолонобди. Тэрэшэлэн бүгэдэнэй хабаадаха уласхоорондын ондоошье асуудалнууд хэлсэгдэжэ болохо байна.

Зүблөөнэй болохын урда тээ оршон байдалые муудхахагүйн тулада тэрээндэ хабаадаха оронуудай хоорондоо харилсадаггүй ябадалые дэбэргэхээр, бэе бэедэнь hэшэг түрүүлхээр ямаршье хэмжээ абахагүй гэжэ бүхы гүрэнүүдэй шууд шиидээ hаань, дээдэ тушаалтадай зүблөөе амжалтатайгаар үнгэргэлгэдэ туhа дүхэм болохо бэлэй.

Советскэ Союз тушаа хэлэбэл, дээдэ тушаалтадай зүблөөнэй болохын урда тээхи оршон байдалые улам hайжаруулха хэрэгтэ али болохоор туhа хүргэхэ байха.

**

Нүхэд депутадууд!

Уласхоорондын харилсаадахи түгшүүрилтэй шанга байдалые улам саашань hулаpуулха, энээнhээ уламжалан уласхоорондын түгшүүрилые эсэслэн усадхаха тээшээ дабшаха хараа бодол сэхэ шууд баримталха, хүлеэгдэhэн зөөлэрэлгые бата бэхи эб найрамдал болгохо гээшэ манай арадай үмэнэ, бүхы хүн түрэлтэнэй үмэнэ бэелүүлхэ ёhотой уялгамнай болоно гэжэ Советскэ правительство тоолоно. Энээнэй тулада юу хэхэ ёhотойб гэбэл:

Оронуудай хоорондын харилсаае улам hайжаруулха политика эдэбхитэйгээр ябуулха;

Арадуудай амгалан тайбан байдал хангахын тула уласхоорондын бүхы шухала асуудалнуудые удаа дараалан шиидхэхэ ябадал туйлаха;

Уласхоорондын хэрэгүүдэй ябасые гэдэргэнь хүйтэн дайнай замда оруулха гэжэ, оронуудай хоорондын харилсаае хурсадхаха гэжэ оролдодог хүсэнүүд ба бүлэгүүд тушаа hэримжэеэ hулаpуулхагүй, дай бэлдэдэг бүлэгүүдэй тэрэ хараа бодолойнь хүн түрэлтэндэ хоротой, хохидолтой байhые арадуудта ходо элирхэйлэн харуулжа байха шухала.

Уласхоорондын асуудалнуудые амгалан аргаар шиидхэхэ гэдэг бүхы хүсэнүүдэй элсүүлэн жагсаалтатай байгаа hаань, амгалан ёhоор зэргэ оршон байлгын политикаhаа ондоо политикын мүнөө сагта бэелүүлэгдэжэ шадагдахагүйе Баруун тээхи оронуудай политика тодорхойлдог хүтэлбэрилхы тушаалта бүхэнүүдэй ойлгоо hаань, дайн сэрэг хэрэггүй гэжэ арадуудай сэхэ шууд мэдүүлээ hаань —дайнай аюул зайлуулха шиидхэхы алхамууд ойрын сагта хэгдэхэ, бүхы хүн түрэлтэнэй амгалан тайбан ажаhууха эли, hаруул hайхан зам нээгдэхэ байна.

Советскэ правительство энэ агууехэ зорилгые бэелүүлхэхын тулада шухала бүхы юумэ өөрынгөө зүгhөө хэхэл байха.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси Советскэ правительствын гадаадын политическэ энэ хараа бодолые дэмжэхэ бэзэ гэhэн найдабаряа мэдүүлхыемни зүбшөөрыт. **(Нэрьемэ, үни удаан альга ташалга болоно).**

Нүхэд депутадууд!

Амгалан тайбан байдал батадхахын түлөө, ниитын ондоо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан тайбан зэргэ оршон байлгын үндэhэ hуурииe бэхижүүлхын түлөө саашадаа хэгдэхэ тэмсэл Советскэ Союзай, социалистическэ лагериин оронуудай, эб найрамдал хүсэдэг бүхы арадуудай зүгhөө ехэ оролдолго хүсэлэлгэ гаргахые эринэ.

Советскэ Союзай, социалистическэ оронуудай эб найрамдалта сэхэ шууд политика бүхы дэлхэйн эб найрамдал хүсэдэг хүсэнүүдэй зүгhөө бүри ехээр дэмжэгдэн угтагдадаг боложо байна. Социалистическэ оронуудай агууехэ бүлын бата бэхи, нягта нэгэдэлтэй байха тума бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал батадхан мандуулха зорилгонууд улам амжалтатайгаар, бүри түргэнөөр шиидхэгдэхэ байха.

Социализмын ёhо гуримтай дэлхэйн бүхы оронууд хэзээ хэзээнэйхиhээ нягтаар эмхидэн нэгэдэнхэй гэжэ гүнзэгы баярай мэдэрэлтэйгээр мэдүүлхэ байнабди. Эдэнэр хүн түрэлтэниие дайн байлдаанhаа зайсуулан абарха, эб найрамдалай, социальна дэбжэлтын замаар арадуудай хүгжэхэ хэрэг хангаха түүхэтэ зорилгоёо шиидхэхын түлөө нэгэдэмэл бата жагсаалтайгаар тэмсэжэ байна.

Совет арад социалистическэ оронуудай бүхы арадуудтай хамтадаа Хитадай Арадай Республикын, Германиин Демократическа Республикын арбан жэлэй алдарта ойе, Польшодо, Румынида, Болгарида арадай засагай тогтоогдоhоор арбан табан жэлэй ойе haяхан тэмдэглээ. Шэнэ байдал зохёон байгуулха хэрэг бүхы социалистическэ оронууд дотор амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байнхай.

Танай үмэнэhөө, совет арадай үмэнэhөө арадай демократиин оронуудтахи манай аха дүүнэртэ халуун баяр хүргөөд, социализм байгуулха хэрэгтээ шэнэ амжалта туйлахыень тэдээндэ хүсэхыемни зүбшөөрыт, нүхэдүүд! **(Үни удаан альга ташалга болоно).**

КПСС-эй XXI съездын тодорхойлhон, коммунизм байгуулха зорилгонуудые Советскэ Союзнай амжалтатайгаар шиидхэн, урагшаа найдамтайгаар дабшажа ябана. Манай Совет Эхэ орон угаа ехэ хүгжэлтэ дэбжэлтэ туйлажа байна. Долоон жэлэй түрүүшын жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ, үлүүлэн дүүргэгдэжэ байнхай. Верховно Соведэй энэ сесси 1960 ондо — долоон жэлэй хоёрдохи жэлдэ арадайнгаа ажахые хүгжөөхэ түсэб, Гүрэнэй бюджет зүбшэн хэлсэбэ.

Долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ промышленность, хүдөө ажахы, соёл культура, эрдэм наукаяа хүгжөөхэ хэрэгтэ нилээд ехэ шэнэ амжалтанууд туйлагдаа, арад зоной энхэ байдал улам hайжараа. Юhэн hарын турша соо промышленностиин талаар гүрэнэй түсэбэй нилээд үлүүлэн дүүргэгдэhыень мэдэнэт. Даб дээрэхи бүридхэлэй ёhоор, жэлэймнай түсэб промышленностиин талаар 4 тухай процентээр үлүүлэн дүүргэгдэжэ, түсэбhөө гадуур 40 үлүүтэй миллиард түхэригэй продукци үгэхэеэ байна. Социалистическэ хүдөө ажахымнай улам дээшээ дэбжэнэ. КПСС-эй ЦК-гэй болохоёо байгаа Пленум арадай ажахын энэ шухала hалбариин саашадаа хүгжөөгдэхэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ юм.

Совет арадай политическэ ба ажалай эдэбхиин, зохёон байгуулхы эршэ зоригой, коммунистическэ хүмүүжэлэй, Коммунистическэ партияа тойрожо бата нягтаар эмхидэн жагсаhан ябадалай гайхамшаг ургалтань манай бүхы туйлалтануудай эгээн шухала, эгээн hайн hайхан, эгээн ехэ баяр баясхалантай зүйл болоно. Энэ хадаа манай бүхы амжалтануудай уг үндэhэн, коммунизмын түгэс илалта туйлаха эшэ нүхэсэл мүн гэжэ тоолонобди. **(Нэрьемэ, үни удаан альга ташалга болоно).**

Совет арадай шэнэ шэнэ илалтануудые туйлаhан тухай баярта мэдээсэлнүүд үдэр бүри абтана. Бүхы хүн түрэлтэниие баясуулан гайхуулhан. замбуулинай гурбан ракетые гансахан 1959 оной турша соо амжалтатайгаар дэгдээжэ, совет хүнүүдэй гайхамшаг баатаршалга гаргаад байхадань баясангүй, омогорхонгүй яаха гээшэбибди. Захагүй замбуулин соогуур дабшаха зам гаргаhан эрдэмтэдээ, ажалша хүнүүдээ бүхы совет арадн ай магтан алдаршуулна. **(Нэрьемэ альга ташалга болоно).**

Ойрын үдэрнүүдтэ манай гайхамшаг эрдэмтэд Эхэ орондоо үшөө нэгэ hайн hайхан бэлэг бариба. Эдэнэр Hаратай hайн танил болоhоной ашаар тэрэнэй талархалда хүртөөд, хүнhөө ходо нюунхай байдаг саада талынь зурагые буулгаха зүбшөөрэл абаhан байна. **(Үни удаан альга ташалга болоно).**

Хуушанай үлэгдэл болохо халхаяа хуулахыень Hарые үгэдөө оруулhан совет эрдэмтэдээрээ омогорхохо эрхэтэй байнабди. **(Зал соо енеэдэн, альга ташалга болоно).** Совет эрдэм ухаанай, соёл культурын хүгжэн hалбарhан нүлөөн доро Hарашье халхаяа хуулажа хаяад, мүнөөнэй гуримаар дабшалсажа захалаа, совет эрдэмтэдэй урда, совет хүнүүдэй урда бодото шарайгаа харуулаа. Эдэнэр огторгойн энэ hайхан дангинын шухаг нюусануудтайнь танилсаха арга бүхы дэлхэйдэ олгобо. Hарын зүбшөөлөөр лэ тиигэгдэhэниинь элитэ. Зүбшөөгдэдэггүй юумэн худар шагаадаг заншал манда байхагүй. **(Зал соо енеэдэн, альга ташалга болоно).**

Эрдэм ухаанай иимэ алдарта hайхан баатаршалга гаргаhантайнь дашарамдуулан габьяа түгэс эрдэмтэдтээ Советскэ правительствын үмэнэhөө, СССР-эй Верховно Соведэй үмэнэhөө, манай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй үмэнэhөө, энэ үндэр трибуна дээрэhээ халуун баяр хүргэхыемни зүбшөөрыт. **(Үни удаан альга ташалга болоно).**

Шэнэ амжалтануудые туйлаха, тодорхойлгонуудые хэхыень, коммунизмын илалта хангажа байhан агууехэ ороноо алдаршуулан суурхуулхын тулада, газар дэлхэй дээрэ амгалан байдал мандуулхын тулада, мүн тиимэл гайхамшаг туйлалтануудые бэелүүлхыень эдэ эрдэмтэдтээ хүсэхыемни зүбшөөрыт. **(Үни удаан альга ташалга болоно).**

Хүндэтэ нүхэдүүд! ССР Союзай Верховно Соведэй гурбадахи сесси Агуухэ Октябриин социалистическэ революциин 42 жэлэй ойн урда тээхэнэ зарлагдаа. Совет арад Октябриин алдарта туг доро жагсан, агуухэ Ленинэй зааhан замаар, коммунизмын түгэс илалта тээшэ бата найдамтайгаар дабшажа ябана! **(Нэрьемэ, үни удаан альга ташалга болоно. Бултадаа хүл дээрээ бодоно).**

Искусствын, уран зохёолой ДЕКАДАДА БЭЛЭДХЭЛ

Иимэ бэлэдхэлтэй ошохомнай

Бурядай искусство, литературын декадын үедэ манай театрын коллектив өөрынгөө зүжэгүүдые оронойэгээ үнинэй ород театрын — СССР-эй Академическэ Бага театрын сценэ дээрэ харуулха юм. Энэ манай национальна искусство, литературые хүгжөөхэ хэрэгтэ парти, правительствын зүгhөө туйлай ехэ анхарал оролдолго гаргажа байдагыень гэршэлнэ.

Ниислэл хото—Москвагай зондо зүжэгүүдээ харуулха гээшэ тон харюусалгатай, хүндэтэй хэрэг. Ушарынь театральна талаар бэеэ гүйсэhэнөө харуулхын тула ехэ шалгалта гараха байнабди.

Театрнай табан зүжэг Москва абаашахань. 1905 ондо Байгалай үмэнэ болоhон революционно хүдэлөөндэ зорюулhан Д. Батожабайн **«Барометр шуурга харуулна»** гэhэн драматай повесть абаашахабди. Тус зүжэгэй гол геройнь В. И. Ленинэй шаби, алдарта большевик И. В. Бабушкин болоно. Тэрээнэй ролиие РСФСР-эй габьяата артист В. К. Халматов наадаха юм. Зүжэг дотор мүн революционно хүдэлөөндэ хабаадаhан бурядай түрүүшын революционер Цыремпил Ранжуровай образ харуулагдаха. Тэрээнэй ролиие Бурядай АССР-эй габьяата артист Д. Д. Дондоков наадана. Бурядай АССР-эй арадай артист И. Е. Миронов, РСФСР-эй габьяата артист В. В. Познанский гэгшэд сценическэ талаарнь зүжэгые шэнэлэн бэшэбэ. Уран зурааша Е. Е. Гранат зүжэгые гоёон шэмэглэбэ.

Театрын уран бэлигтэ коллектив мүнөөнэй байдал харуулхые ехээр оролдожо, манай театрын артист байhан, мүнөө Горькиин нэрэмжэтэ литературна институдай студент болоhон залуу драматург Батомунко Пурбуевай **«Сасуутан»** гэжэ пьесые найруулан табяа. Энэмнай ород хэлэн дээрэ харуулагдаха юм. Тиимэhээ бидэнэр РСФСР-эй национальна театрнуудhаа анха түрүүлэн агуухэ ород хэлэн дээрэ зүжэг табихамнай гээшэ. Иимэ шэнэ зүйлые бусадhаа түрүүлжэ туршахаар шиидээбди. Энэ эхилэлгыемнай Москвагай зон hонирхохо байха гэжэ найдагдана. Юуб гэхэдэ, национальна театрнуудай мэргэжэлэй хэмжээн, актёрнуудай наадалгын культура дээшэлээ бшуу. Тус зүжэгые СССР-эй арадай артист Г. Ц. Цыдынжапов таарулан табяад, Бурядай АССР-эй искусствын габьяата ажал-ябуулагша Б. Б. Чернутов гоёон шэмэглээ. Энэ зүжэг соо манай залуушуул тухай, тэдэнэй hанал бодол, дура хүсэл, hуралсал, инаг дуран тухай хэлэгдэнэ. Гол түлэб залуушуул, тэдэнэй тоодо Островскиин нэрэмжэтэ Ленинградай театральна институт дүүргэhэн С. Будажапов, Н. Шагдарова, Д. Жалсараев, С. Хандуев, З. Цыдыпов гэгшэд наадана.

Ц. Шагжинай зохёоhон **«Будамшуу»** гэжэ суутай комеди декадын репертуарта оруулагданхай. Энэнь үнинhөө хойшо табигдажа, харагшадай магтаалда хүртэдэг болоо. Дурсагдаhан комеди ёhотой национальна шэнжэтэй, баярта шог наадаар нэбтэрэнхэй. Тиимэhээ зүжэгэй геройнь Дунда Азиин арадуудта дурлагдадаг Ходжа Насреддинтэй адлирхуу юм. Ходжа Насреддин Будамшуу шэнги мүн лэ эгээлэй, газаашалагдаhан, доромжологдоhон хүнүүдэй эрхые хамгаалдаг бшуу.

Драматург Шагжин арадай аман зохёол зоримгойгоор хэрэглэн, «Будамшууе» үнэхөөрөө арадай түлөөлэгшэ болгон харуулжа шадаа. «Будамшуу» СССР-эй хэдэн театрнуудта—Яхадта, Тувада, Татарта, Хакассида табигдана. Манайда 200 шахуу дахин табигдаа. Зүжэгэй гол герой болохо Будамшуугай рольдо Бурядай АССР-эй габьяата артист Ж. М. Иванов наададаг. Наадаха искусствын элитэ мастернууд, РСФСР-эй арадай артистнар Н. Гендунова, Ч. Генинов энэ зүжэгтэ хабаадалсана. Театрын режиссер Ц. Ц. Цыренжапов комедиин автор Ц. Шагжинтай хамта сценэ дээрэ наадагдаха талаарнь зүжэгые шэнэдхэн заhаhан байна.

Хитад драматург Цао Юй гэгшын **«Тайфун»** гэжэ зүжэгые бурят хэлэн дээрэ харуулхабди. Энэ хадаа капитализмын үлэгдэлнүүдые элишэлhэн, Хитадай буржуазида шанга сохилто хэhэн ехэ хүсэтэй социальна драма болоно. Тус драма бүхы дэлхэйе дүүрэн шахуу таранхай, манай оронойшье олон театр табина. Дашарамдуулан хэлэхэдэ, москвагайхид энэ драматай танил байха. Юуб гэхэдэ, Москвагай хоёр театрта табигдаhан байна. Гэбэшье «Тайфуниие» бурят театрын бурят хэлэн дээрэ табихые харахадаа москвагайхидай hонирхохонь лабтай.

Зүжэгэй гол рольдо Бурядай АССР-эй арадай артист И. Е. Миронов, Бурядай АССР-эй габьяата артист П. Н. Николаев гэгшэд наадаха. Тэрэшэлэн РСФСР-эй габьяата артист М. Н. Степанова, Бурядай АССР-эй габьяата артист С. М. Халтагарова, артистнар В. Самандуев, Д. Чимитова, С. Рабсалов, Е. Санжимитыпова болон бусад хабаадана. Режиссёр Ц. Ц. Цыренжапов найруулан табиhан, Бурядай АССР-эй арадай уран зурааша Г. Е. Павлов гоёон шэмэглэhэн байна.

Грибоедовэй **«Ухаанhаа болоhон уйдхар»** гэжэ гайхамшаг комедиие москвагайхидта харуулхаар шиидээбди. Энээниие режиссёр Ф. С. Сахиров найруулан табина. Бурят Пурбуевай ородоор «хэлэхыень», ородой литературын классик А. С. Грибоедовэй өөрынгөө саг үеын заримашуулай бузар аашые бурят хэлээр элишэлэн сохихыень харахада, ехэ hонирхолтой байха бэзэ. Комедиие бурят хэлэн дээрэ поэт Ц. Галсанов оршуулаа. Чацкиин рольдо РСФСР-эй габьяата артист В. К. Халматов, артист Ф. С. Сахиров, Фамусовай рольдо Бурядай АССР-эй арадай артист Б. Н. Вампилов, Софья Павловнагай рольдо артистнар В. Найдакова, П. Шапова гэгшэд наадаха юм.

Эдэ зүжэгүүдтэ театрын бүхы зүжэгшэд хабаадаха байха.

Бурят драмын театрын коллектив арадайнгаа, түрэл Коммунистическэ партиингаа үмэнэ ехэ харюусалгатайгаа гүнзэгыгөөр мэдэрэн, ороной ниислэл хото Москвагай олониитэдэ бурят арадай искусство, литературын туйлалтануудые үндэр хэмжээндэ, нэрэтэй солотойгоор харуулалсаха гэжэ хаба соогоо оролдохо байна.

Ц. Балбаров,
Бурят драмын театрын директор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (дээрэhээ доошоо): Цырен Шагжинай олондо мэдээжэ болоhон «Будамшуу» гэжэ зүжэг Москвада харуулагдахань. 1. Хонишон үбгэнэй рольдо Бурядай АССР-эй арадай артист И. Е. Миронов, Будамшуугай рольдо Бурядай АССР-эй габьяата артист Ж. М. Иванов. 2. Драматург Д. Батожабайн бэшэhэн «Барометр шуурга харуулна» гэhэн зүжэгhөө нэгэ сценэ харуулагдана.

С. Доржиевай фото.

Москвада зүбшэн хэлсэгдэхын урда тээ

Республикын уран зохёолшодой Союз, Бурядай комплексно научно-шэнжэлэлгын институдай хэлэ, литературын таhаг Москвада ноябрь hара соо болохо искусство, литературын декадада абаашагдажа хэлсэгдэхэ роман, повесть, рассказуудые уран зохёолшодой, эрдэмтэдэй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэбэ.

Революциин урда үгытэй ядуу байдалтай байhан бурядууд Совет засагай ашаар хүхюун жаргалта байдалтай, өөрын үндэhэн литературатай болоод, коммунизмын hаруул hайхан замаар дабшажа ябана. Хорёод, гушаад онуудта бурядай түрүүшын зохёолнууд бэшэгдэhэн юм. Тэрэ гэhээр литературамнай гайхамшаг түргөөр хүгжөө. Хэрбээ дайнай урда тээ хэдэхэн повесть, рассказууд бэшэгдэhэн hаа, харин мүнөө республикын уран зохёолшод арбаад роман, олохон повесть, рассказуудтай ошохоёо байна.

Платон Малакшиновай «Багша» гэжэ роман бурят хэлэн дээрэ хэблэгдэнхэй. Энэнь ород хэлэн дээрэ оршуулагдаад, мүнөө жэл Москвада гараба. Романай hайн тала, дутуу дунданууд тушаа институдай научна хүдэлмэрилэгшэ И. А. Ким дэлгэрэнгыгээр хэлээ.

Даширабдан Батожабайн «Төөригдэhэн хуби заяан» гэжэ роман Улан-Удэ, Москва хотонуудта бурят, ород хэлэнүүд дээрэ хэблэгдээ. Энэ томохон зохёол тушаа хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Г. О. Туденов тогтожо хэлээ.

«Төөригдэhэн хуби заяан» гэжэ роман удхынгаа, үйлынгөө хүгжэлтын, элдэб хубинуудаа бүридүүлгын талаар ашагүй hонирхолтой, шадамар бэрхээр, уран хурсаар бэшэгдэhэн зохёол болоо гэжэ сэгнэгдэнэ. Урданай бурят hуурин тосхоной, холын Түбэд, Монгол оронуудай байдалые зүбөөр харуулхын тула автор ехэ хүдэлмэри хэhэн байна. Романай хэблэгдэhэн ушар Бурят литературын баhа нэгэ амжалта болоно.

1959 ондо «Байгалай толон» журналда хэблэгдэhэн Барадий Мунгоновой «Харьялан урдана Хёлгомнай» гэжэ роман тухай хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц-Д. Дугарнимаев элидхээ. Энэнь залуу зохёолшын эгээ түрүүшын, мүнөө үеын темэдэ түрүүшынхеэ бэшэгдэhэн роман юм. Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр абахын түлөө эршэтэйгээр тэмсэжэ байhан хүдөөгэй ажалшадай байдал, ажал хүдэлмэри яhала hайнаар харуулагдана. Хэлэниинь хурса, тодо. Тиигэбэшье образуудые тодоруулгын, композициин талаар дутагдалнууд бии.

Семен Метелицын «Огонь на ветру», Михаил Степановай «Байгалай повесть», Никифор Рыбкогой «Мүшэд залирнагүй» гэhэн ород повестьнуудай hайн тала, дутагдалнууд тухай институдай научна хүдэлмэрилэгшэ Н. Ярневский хэлээ. Бурят рассказууд тушаа В. Найдаков тогтон хэлэхэ зуураа, hүүлэй жэлнүүдтэ hайн рассказуудай бэшэгдэдэг боложо байhые тэмдэглэбэ.

А. Данилов.

„БУРЯТ ҮНЭНДЭ" БЭШЭhЭНЭЙ hҮҮЛЭЭР

„Хуурмаг аргаар холо ошохогүйш"

Иимэ гаршагтайгаар «Мархайн аша Тархайн» буланда толилогдоhон бэшэг соо Мухаршэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой 4-дэхи отделениин хүдэлмэрилэгшэ Дашацыреновэй хуули буса хэрэг хэжэ байhан тухай хэлэгдэhэн юм.

Энэ асуудал дурсагдаhан отделениин партийна эхин организациин суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээд, Дашацыреновтэ партийна зэмэ тохогдоо. Энээн тухай аймагай прокурор нүхэр Аюшеев, совхозой парткомой секретарь нүхэр Базаргармаев гэгшэд манай редакцида мэдээсэбэ.

Бурядай оперо, баледэй театрын үйлэдбэриин цехүүдтэ шэнэ зүжэгэй декораци, хубсаһа хунар, парик гэхэ мэтэ зүйлнүүд хэгдэдэг юм.

Зураг дээрэ: Бутафорой цехын худэлмэришэд Е. Дерявина, В. Тимофеев «Инаг дуранай түлөө» гэжэ баледэй хэрэгсэлнүүдые бүтээжэ байна.

А. Бадаевай фото.

Нүүдэл редакциинхид манай республика ерэбэ

Сибириин газар дайдаар аяншалха зорилготой гараһан «Литературная газета» редакциин хүдэлмэрилэгшэд манай республика ерэбэ. Нүүдэл редакциин эдэ гэшүүд ноябриин 2-то «Правда Бурятии» газетын редакцида сугларжа, республикын уран зохёолшодтой, «Молодежь Бурятии», «Бурят үнэн», «Правда Бурятии» газетын редакцинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзаа.

Нүүдэл редакциин 4-дэхи бүлэгые даагша нүхэр А. Величко ямар зорилготойгоор аяншалгада гараһан тухайгаа хөөрэхэ зуураа, республикын уран зохёолшодой, журналистнуудай һанамжа, дурадхалнуудые дуулаха хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ.

— Коммунизм байгуулжа байһан совет хүнүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ манай уранзохёолшод партиингаа туһалагша байха зуураа, ажабайдалые зүбөөр харуулха уялгатай гэжэ партиимнай Центральна Комитет тоолоно. Энээниие хараадаа абажа, «Литературна газетын» редакци нүүдэл редакци эмхидхэхэ шиидхэбэри гаргаһан юм, —гэжэ нүхэр Величко тэмдэглээ.

«Правда Бурятии» газетын редактор нүхэр И. Стегачев, «Свет над Байкалом» журналай редакторай орлогшо нүхэр Н. Рыбко», «Молодежь Бурятии» газетын редакторай орлогшо А. Мангатханов болон бусад үгэ хэлэжэ, һанамжа, дурадхалнуудые оруулаа.

Нүүдэл редакциин гэшүүд Кяхтын, Кударын, Сэлэнгын аймагуудаар ябажа, хүдөө нютагуудтахи ажалшадай ажабайдал, ажал хүдэлмэритэй танилсаха юм.

Москваһаа ерэһэн эдэ уран зохёолшод манай республикада 6 үдэр байһанайнгаа һүүлээр Читын область орохо байна.

И. Будаев.

Үбгэн ангуушан

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо суутай болоһон Будажап ангуушан дала хүрэбэшье, урданайхидаал адляар агнуури хэжэ үргэлжэлһөөр. Үнгэрэгшэ жэлдэ нүхэр Цыденжапов гүрэндэ ангай арһа тушааха түсэбөө 150 процент дүүргэһэн байха юм. Түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэнэйнгээ түлөө шан абаһан байна.

—1959—60 ондо агнуури хэхээр мянган түхэригтэ хэлсээ баталааб,— гэжэ нүхэр Цыденжапов хөөрэнэ.

Д. Цыжипова.

Хэжэнгэ.

Выставкэдэ хабаадалсахань

Энэ жэлэй таряа хуряалга дээрэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллаһан Сталинай нэрэмжэтэ колхозой (Зэдэ) механизаторнууд аймагай выставкэдэ хабаадалсаха болобо. Тэдэнэй дунда түрүү комбайнернууд Семен Цыреторов, Гончок Бадмаев гэгшэд бии.

Д. Цыремпилов.

Сулөөтэй сагаа һайнаар үнгэргэнэ

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой (Хэжэнгэ) гэшүүд һүүлэй үедэ сулөөтэй сагаа сэнгэлиг хүхюунээр үнгэргэдэг болоо. Суббото, амаралтын үдэр бүхэндэ тэдэнэр клубтаа сугларжа, кино харадаг, элдэб наада, танца, ёохор эмхидхэдэг юм. Колхозой гэшүүдэй дунда дууша, элдэб нааданда дуратайшуул олон байха. Жэшээлхэдэ, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг комсомол хүбүүн Ц. Табданов, һургуулиин багша нүхэр Дондокова гэгшэд оюун бэлигээрээ колхознигуудай дунда хүндэтэй болонхой. Тэрэшэлэн эдэ нүхэднай Москвада болохоёо байгаа Бурядай литература, искусствын декадада хабаадалсаха эрхэтэй болоһон байха юм.

Мүнөө колхозой залуушуул Агуу ехэ Октябриин алдарта һайндэртэ ехэхэн программатай концерт бэлэдхэжэ байнхай.

Т. Банзаргашиева.

Хилын саанаһаа

СССР-эй уласхоорондын байдал, гадаадын политика тухай нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлдэ гадаадын оронуудай хэблэл ехэ анхарал хандуулна

ПОЛЬША

ВАРШАВА, ноябриин 2. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэл, тэрэшэлэн дэлхэйн бүхы оронуудай парламентнуудта СССР-эй Верховно Соведэй хандалга тухай тайлбаринуудые Польшын хэблэл толилһоор.

Н. С. Хрущевой США-да аяншалһанһаа хойшо уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларжа эхилээ, оршон байдалай саашадаа улам һулархые Советскэ правительство шууд сэхээр эрмэлзэнэ гэжэ «Глос працы» газетэ бэшэнэ.

Уласхоорондын байдалда, дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй тэнсүүридэ нүхэр Хрущев тон зүб сэгнэлтэ үгөөд, СССР-эй һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлгэтэй байһан тухай үшөө дахин мэдүүлбэ гэжэ «Слово повшехне» газетэ тэмдэглэнэ.

Н. С. Хрущевой элидхэл болон СССР-эй Верховно Соведэй хандалга тухай «Трибуна люду» газетэ иигэжэ заана:

Уласхоорондын шэнэ харилсаа байгуулхын түлөө тэмсэлдэ Советскэ Союз сэгнэшэгүй ехэ туһа нэмэри оруулаа.

ВЕНГРИ

БУДАПЕШТ, ноябриин 2. (ТАСС). «Уласхоорондын байдалые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой шэнжэлһэн шэнжэлэлгые венгер арад хүсэдөөр һайшаана» гэжэ «Хетфеи хирек» газетэ редакционно статья соогоо мүнөөдэр бэшэнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ элидхэл хэхэдээ, Советскэ правительствые толгойлогшо уласхоорондын оршондохи хүсэнүүдтэ али бүхы талаһаань, гүнзэгы шэнжэлэл хээд, тэдэ хүсэнүүдэй ямар шэглэлтэйгээр ябуулга хэжэ байһыень заагаа гэжэ газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

БОЛГАРИ

СОФИ, ноябриин 2. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые, дэлхэйн бүхы оронуудай парламентнуудта СССР-эй Верховно Соведэй хандалгые болгар арад угаа ехээр һайшаагаа. «Бодолтойгоор, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гээшэ гол юумэ болоно» гэһэн түрүү бэшэг соогоо «Работническо дело» газетэ мүнөөдэр иигэжэ бэшэнэ: Нүхэр Хрущевой элидхэл агууехэ Совет гүрэнэй гадаадын политикын гайхамшагта программна документ болоно. Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха, шэнэ дайнай аюулые хэтэдэнь зайсуулха, бүхы дэлхэй дээрэ арадуудай хоорондын эб найрамдал, хани барисаа бэхижүүлхэ гэһэн эрмэлзэлгэ энэ политикын гол удхань болоно.

Социалистическэ оронуудай арадууд, тэрэ тоодо болгар арад Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай политикые үнэн зүрхэнһөө, бүхы хүсэ шадалаараа дэмжэхэ байна. Болгар арад амгалан ажалда хизаарлашагүй дуратай байха зуураа, хүн түрэлтэнэй угаа ехэ эрмэлзэлгые—дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал, арадуудай хоорондын хани барисаа бэелүүлхын тулада бүхы хүсэ шадалаа зорюулхаар бэлэн байна гэжэ газетэ бэшэнэ.

ГДР

БЕРЛИН, ноябриин 2. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые Германиин Демократическа Республикын олониитэ ехээр һайшааха зуураа, уласхоорондын мүнөөнэй оршон байдалда али бүхы талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэл хэһэн гайхамшагта документ гэжэ энэ элидхэлые тоолоно.

Еуу зэбсэг хуряаха программые бэелүүлгэдэ туһалхыень бүхы хүсэнүүдые уряалан дэлхэйн оронуудай парламентнуудта СССР-эй Верховно Соведэй хандаһан хандалгын ехэ удхашанартай байһые Германиин Демократическа Республикын хэблэл онсолон тэмдэглэнэ.

Хандалгын бүхы текстые СЕПГ-гэй ЦК-гэй орган «Нейес Дейчланд» газетэ мүнөөдэр түрүүшынгээ хуудаһанда толилоо.

Монголой гүрэнэй ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн

УЛАН-БАТОР, ноябриин 2. (ТАСС). Монголой Арадай Республикын гүрэнэй ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн октябриин 28-һаа 31 хүрэтэр Улан-Баторта болоо. МНРП-гэй ЦК-гэй политбюрогой гэшүүд Ю. Цеденбал, Г. Самбу, Л. Сэндэ, Д. Моломжамц, Хүдөө ажахын министр Н. Жагварал, МНР-эй парти, правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд зүблөөндэ хабаадалсаа.

Республикын хүдөө ажахын үмэнэ табигдажа байһан зорилгонуудые дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсээд, гурбан жэлэй түсэбэй генеральна зорилгые — өөһэдөө тарилга хэжэ, оронойнгоо хэрэглэмжые оооһо таряагаар хангалгые болзорһоонь урид бэелүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа зүблөөндэ хабаадагшад мэдүүлээ.

Түгэсхэлэй заседани дээрэ зүблөөндэ хабаадагшадта хандан МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал үгэ хэлээ. Монголдо шэнэ болон боро газар ашаглаха ябадалай арадай ажахын угаа ехэ удхашанартай байһыень онсолон тэмдэглээд, өөһэдынгөө совет ханинарһаа жэшээ абажа, байхыень Монголой механизаторнуудые Цеденбал уряалһан байна.

Англиин эб найрамдал хамгаалха генеральна соведэй хандалга

ЛОНДОН, ноябриин 2. (ТАСС). Уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулхын, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө тэмсэл шангадхаха уряатайгаар Англиин эб найрамдалай тала баригшад Англиин арадта хандаһан байна.

Англиин эб найрамдал хамгаалха генеральна соведэй заседани Лондондо боложо, дээдэ тушаалтадай зүблөө зарлаха, ядерна зэбсэг туршалгые хэтэдэнь болюулха тухай, буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээнүүдые баталха хэрэгтэ бүхы хүсээрээ туһалхыень Англиин арадые уряалаа.

Эб найрамдал хамгаалхые эрмэлзэн хүсэдэг бүхы организацинууд болон хүнүүдэй национальна конференциие февральда зарлаха гэжэ генеральна совет шиидхэбэри гаргаа.

СССР-эй Верховно Соведэй хандалга, Н. С. Хрущевой элидхэл ООН-до тараагдаба

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 2. (ТАСС). Дэлхэйн бүхы оронуудай парламентнуудта СССР-эй Верховно Соведэй хандалгые, мүн «Советскэ Союзай уласхоорондын байдал, гадаадын политика тухай» СССР-эй Верховно Соведэй III сесси дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые хэблэлдэ толилхын түлөө ООН-эй Генеральна Ассамблейн XIV сессидэ СССР-һээ хабаадажа байһан делегаци мүнөөдэр тараагаа.

Октябриин 42 жэлэй ойе угтуулан

Пекиндэ вечер болобо

ПЕКИН, ноябриин 2. (ТАСС). Агуу ехэ Октябриин социалистическэ революциин 42 жэлэй ойдо зорюулагдан, хитад-советскэ хани барисаанай үдэшэ мүнөөдэр Пекиндэ болоо.

Хитад-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй центральна правлени, гадаадын мэргэжэлтэдэй хэрэгүүдые эрхилхэ талаар КНР-эй Гүрэнэй соведэй дэргэдэхи управлени, хитад-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй Пекиндэхи отделени, Хитадай комсомолой Пекинэй комитет энэ үдэшые эмхидхээ. Хитад-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй правлениин генеральна секретарь, КНР-эй Культурын министрын орлогшо Цянь Цзюнь-уй эндэ элидхэл хэһэн байна.

Октябриин революци совет арадай агууехэ һайндэр байхаһаа гадна, хитад арадай, дэлхэйн бүхы ажалшадай агууехэ һайндэр болоно. Энэ агууехэ үдэрые өөрынгөө һайндэр болгон бүхы хитад арад тэмдэглэжэ байна гэжэ элидхэлшэ хэлээ. КПСС-эй хүтэлбэреэр совет арадай үнгэрһэн 42 жэлэй турша соо социалистическэ байгуулалтада асари ехэ амжалтануудые туйлаһан тухай Цянь Цзюнь-уй сайшань дэлгэрэнгыгээр хэлээ.

Хитад-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшад, эдэбхитэд, СССР-эй хэрэгүүдээр КНР-тэ байдаг саг зуурын этигэмжэтэ С. Ф. Антонов түрүүтэй, СССР-һээ КНР-тэ байдаг посольствын хүдэлмэрилэгшэд, советскэ мэргэжэлтэд энэ үдэшэндэ хабаадалсаа.

Гурбан гүрэнэй Женевэдэхи зүблөөн

ЖЕНЕВА, ноябриин 2. (ТАСС). Ядерна зэбсэг туршалгые болюулха тухай асуудалаар гурбан гүрэнэй зүблөөнэй ээлжээтэ заседани мүнөөдэр боложо, Англиин түлөөлэгшэ түрүүлэгшээр һууба.

Зүблөөнэй үзэмжэдэ табигдаһан документнүүд саашадаа зүбшэгдэһэн байна.

Удаадахи заседанинь ноябриин 3-да болохо.

Огторгойн һайхан дангина
Уулзаха зүбшөөлөө үгэбэ.

Совнархозой инженер
Ц. Данзановай зураг.

Газар болон замбуулиниие шэнжэлхын тула энээниие мэдэхэ хэрэгтэй

Газарые тойрон дабшадаг советскэ хэмэл одонууд, замбуулинаар ябадаг ракетэнүүд бүхы хүн түрэлтэниие тон ехээр һонирхуулаа. Юуб гэхэдэ, советскэ хэмэл одонууд, ракетэнүүд хүнэй гараар бүтээгдээд, анха түрүүн замбуулинда табигдаһан бодос байхаһаа гадна, эрдэм наукада алба хэдэг эди шэдитэ оньһон болоно.

Огторгойе шэнжэлдэг физикэ, метеорологиин хүнэй ажабайдалда ямар ехэ удхашанартай байһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Огторгойн дээгүүрхи байдал тухай, газарта буудаг наранай элшэ тухай юумэ мэдэнгүй огторгой замбуулиниие юрэнхыдэнь шэнжэлжэ болохо аал? Үгы. Гансал огторгой өөдэ табигдадаг ракетэ, газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонуудай ашаар тиимэ шэнжэлэлгэ хэгдэхэ аргатай болоо. Хэмэл одонуудай ашаар огторгойн орьёл үндэртэхи байдалые, тэндэхи агаарай хүндэ хүнгэниие, халуун хүйтэниие, замбуулинай элдэб бодосуудые (бишыхан һолирнуудые), тэрэшэлэн Наранһаа (мүшэдһөө), заха хизааргүй замбуулинһаа ерэдэг элдэб элшые шэнжэлхэ арга олдоо. Тиигэжэ хэдэн арбаад, зуугаад километр үндэртэ болодог физическэ элдэб үзэгдэлнүүдэй ушар шалтагаанууд мэдэгдэхэ зэргэтэй. Саашадаа ракетэнүүд, хэмэл одонууд үүлэнэй бии болохо, агаарай урдаха ябадалые, сагай уларилые тэмдэглэхэ хэрэгтэ ехэ ашатуһа хүргэхэ байха. Мүнөө сагай уларил шэнжэлхэ угаа нүһэр станцинуудай орондо хэмэл одонууд хэрэглэгдэдэг болохонь магадгүй.

Хэмэл одонууд Газарай физикэ, геологи, геодези гэхэ мэтэ эрдэм наукануудта айхабтар ехэ аша туһа хүргэжэ шадаха юм. Жэшээнь, огторгойдо газарай суранзанай татаса ямар байнаб гэжэ геофизическэ, замбуулин соогуур ябадаг ракетэнүүдэй, советскэ гурбадахи хэмэл одоной ашаар мэдэгдэдэг болоо.

Газар соохи зүйлнүүдэй ямар байдагые, тэдэнэй илгаае, элдэб онсо зүйлнүүдые мэдэхэ гээшэ геологидо ехэ шухала байна. Эдэ бүгэдэнь хэмэл одонуудай дабшаха замда нүлөө үзүүлхэ ёһотой.

Геодези хадаа ракетэнүүдэй, хэмэл одонуудай туһаламжаар газарай маяг түхэлые, түбинүүдэй хоорондохи зайе бүри зүбөөр тодорхойлхо юм.

Эрдэм наукын һая мүндэлжэ байһан үе сагта хүнүүд одо мүшэдые, Һара, Нарые мэдэжэ абахаяа эрмэлзэдэг байгаа. Тэдэниие шэнжэлээд байхада, Газар бэшэ, харин Наран одо мүшэдэй аймагай голынь болоно гээшэ гэжэ тодоруулагдаа, жама ёһонуудынь элирүүлэгдээ. Гэхэ зуура Наранай, мүшэд болон одонуудай химическэ бүридэлынь хүсэд һайнаар шэнжэлэгдэжэ шадагдадаггүй байһан юм. Харин мүнөө астрофизикэ ракетэнүүдые, хэмэл одонуудые хэрэглэн, одо мүшэд болон замбуулиниие шэнжэлхэ аргатай боложо байна. Ракетэнүүд, хэмэл одонууд дээрэ тодхогдоһон тусхай түхеэрэлгэнүүд Наранай элшые, Газар шадархи космическа радиациие, Замбуулиндахи элдэб жэжэхэн бодосуудые шэнжэлнэ, мүн ондоошье һонирхолтой шэнжэлгэнүүдые хэжэ захалаа.

Энэмнай замбуулиниие шэнжэлгын эхиниинь лэ гээшэ. Ерээдүй сагта бүри ехэ юумэнэй хэгдэхэнь лабтай. Саашадаа автомат оньһотой, шэнжэлгэ хэхэ хүдэлмэрилэгшэдтэй астрономиин обсерваторинууд бэлдэгдээд, одо мүшэдэй аймагта, Наранда, Замбуулин тээшэ эльгээгдэжэ болохонь дамжаггүй.

Энээнэй эхин 1959 оной январиин 2-то табигдаа. Тиихэдэ Замбуулин соогуур дабшадаг советскэ ракетэ Һарын хажуугаар гараад, Нарые тойрожо эхилээ һэн. Энэ ракетэ Газар Марс хоёрой ябадаг замуудай хажуугаар дабшана. Тиимэһээ одонуудай хоорондо ябадаг онгосо гэжэ нэрлэгдэхэ зэргэтэй.

Замбуулин соогуур дабшадаг хоёрдохи ракетэ 1959 оной сентябриин 12-то Советскэ Союз дотор табигдажа, Газар Һара хоёрой хоорондо горьтойхон шэнжэлгэ хээд, сентябриин 14-дэ Һарада хүрэһэн байна. Тиигэжэ Һарые шэнжэлхэ ябадал эхилээ. Һара дээрэ суранзанай татаса байдаггүй гэжэ элирүүлэгдэбэ. Тэрээнһээ гадна ракетын приборнууд Һара дээрэ шэнгэн бодосудай үгы байһые лаблан тодорхойлоо.

Һарые тойроод юун бииб гэжэ элирүүлһэн ушар ехэ һонирхолтой. Тэрэнэй бүридэл ямар бэ, хайшан гэжэ анха бии болоһон байгааб? гэһэн асуудалые эрдэм ухаан тодоруулха ушартай. 1958 ондо Н. А. Козыревай элирүүлһэн, Һара дээрэхи вулканай тэһэрэлгэ энэ талаар ехэ һонирхолтой. Һарын атмосферэ вулканай тэһэрхэдэ бии болоһон байгаа гү, али бэшэ гү? гэһэн асуудал тайлбарилхын тула ракетэнүүд, хэмэл одонууд хэрэглэгдэхэ юм. Мүн Һарые тойрон дабшадаг хэмэл одонууд хожомоо табигдажа, бүри тодорхойгоор шэнжэлхэ зэргэтэй.

Ондоо томо одонууд дээрэ амитад. ажабайдал бии гү гэжэ хүнүүд ехээр һонирходог. Мүнөө энээн тушаа ямаршье ажаг һэжэг байхагүй; ямаршье ажамидаралгүй гэжэ тоологдодог байһан Һара дээрэшье зарим юрын ургамалнууд бии ха гэжэ тухайлагдана. Эгээл тиимэһээ Һара дээрэ бууһан советскэ хоёрдохи ракетэ элдэб хорото зүйл тэндэ абаашахагүйн тула элдэб микроорганизмуудһаа сэбэрлэгдэһэн байгаа.

1959 оной октябриин 4-дэ табигдаһан, замбуулин соогуур дабшадаг советскэ гурбадахи ракетэ Һарые шэнжэлхэ шэнэ шата нээжэ үгэбэ. Тус ракетэ Һарын хажуугаар саашаа алгад гарангүй, мүн тэндэ сэхэ ошожо буунгүй, һарые тойроод, һөөргөө газар тээшээ дабшана. Ракетэ дээрэ тодхогдоһон одонуудай хоорондо дабшаха автоматстанци Газарһаа харагдадаггүй Һарын нүгөө хубиин дүрые буулгаад, Газар тээшээ эльгээгээ. Энэ станци 40 минутын туршада 60—70 мянган километрын зайһаа Һарын дүрые саада талаһаань буулгаад, тэрээниие 470 мянган километрын оршондо байһан Газарта өөрөө дамжуулаа. Тиигэжэ хүн түрэлтэн эгээл түрүүшынхеэ Һарын саада талатайнь танилсаба. Энэмнай советскэ эрдэм, техникын гайхамшагта туйлалта болоно.

Ракетэнүүд, хэмэл одонуудай хүсөөр замбуулиниие шэнжэлхэдээ, өөһэдынгөө оршон байдаг Газарые бүри ехээр, бүри гүнзэгыгөөр мэдэдэг болохо зэргэтэйбди. Газарайнгаа доторхи бүридэлые, ямар юумэнүүдэй тэндэ байдагые, геологическа хубилалтыень бүри үргэнөөр тодорхойлхо байнабди. Тиимэһээ Газарайнгаа байгаалиин баялигые аша туһатайгаар хэрэглэхэдэмнай туһалха юм. Замбуулиндахи бүрилдэлые шэнжэлхэдээ, юрэнхы ажабайдалай яажа бии болоһые, тэрэнэй хүгжэлтые тодорхойгоор элирүүлжэ, амита материин нюусые бүри гүнзэгыгөөр тайлбарилха аргатай болохобди.

Замбуулиниие шэнжэлхэ хэрэгэй үргэн далайсатайгаар хүгжөөгдэхэдэ, агууехэ эрдэмтэ Эйнштейнэй тодорхойлһон теори бодото дээрээ шэнжэлэгдэн шалгагдаха болоно.

Ракетэнүүд, хэмэл одонуудай ашаар элдэб биологическа шэнжэлэлгэ хэхэ, Наранай элшээр хүдэлдэг батарейнүүдые тодхохо арга олдохо. Замбуулин соогуур дабшажа ябаһан онгосотой холбоо баригуулха, тэрээниие холоһоо хүтэлбэрилэн ябуулха арга олдохо байна. Гэхэ зуура ракетэнүүд, хэмэл одонууд ондоо талаараашье хэлхээ холбоондо ехэ удхашанартай. 35 мянган километр үндэртэ табигдаһан хэмэл одонууд телевидениин дамжуулгые бүхы дэлхэй дээрэ тараажа шадаха болоно. Хэмэл одонуудай богонихон долгин дээрэ хүдэлдэг радиодамжуулгада ехэ туһатай байха.

Ракетэнүүд, хэмэл одонуудые хэрэглэжэ, замбуулиниие шэнжэлгэдэ ехэ үрэ дүн туйлагдаа. Саашадаа ракетэнүүд бүри орёо боложо, ... нэлэгдэн нарижуулагдахань эли. Тиихэдэ научна шэнжэлгэ хэхэ зорилготойгоор хүнүүдэй ондоо огторгойн мүшэнүүдтэ хүрэхэ арга боломжо замбуулин шэнги заха хизааргүй ехэ болохо зэргэтэй.

Түсэбэй ёһоор һалбаран хүгжэжэ байгаа социалистическэ ажахын ашаар эрдэмтэд, инженернүүд, конструкторнууд, хүдэлмэришэд үргэн дэлисэтэй зохёон байгуулхы ажалаа хамтадхажа, замбуулиниие шэнжэлхэ арга боломжоёо үрэ ехэтэйгээр ашаглахань дамжаггүй. Манай орондо ракетэнүүд, хэмэл одонуудые амжалтатайгаар табиһан ушар энэ туйлалтын эли тодо гэршэ жэшээ болоно.

М. КРОШКИН,
физико-математикын эрдэмэй кандидат.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации—35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская—35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н01187. г. Улан-Удэ. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 5099.